

Troms fylkeskommune
Romssa fylkkasuohkan
Tromssan fylkinkomuuni

Romssa ja Svalbárdda priváhtaarkiivvaid seailuhan- ja ovddidanplána 2024 – 2030

Romssa fylkkasuohkan/Troms fylkeskommune

Strandvegen 13

9007 Tromsø

Ovdasiidogovva: Sonja Siltala/TFFK

Davvisámegillii: sara e-book

Layout: To Typer AS – www.totyper.no

Innhold

1. Álggahus	5
1.1. Plána ulbmil	5
1.2. Plánaprošeavtta duogáš	6
1.3. Organiseren ja ovttasbargoguoimmit	6
2. Sealluhanplána	8
2.1. Priváhtaarkiivvat nationála ja regionála arkiivamáilmmis	8
2.2. Metodihkka	8
2.3. Čoahkkáigeassu hivvodatguorahallamis	9
2.4. Oanehaččat servodatguorahallama (servodatanalysa) birra	12
2.5. Persovdnaarkiivvaid čohkken ja seilluheapmi	15
2.6. Evttohus sealluhanveara servodatsurggiide ja arkiivaaktevrraide	15
Árktalaš eana- ja vuovdedoallu	16
Guolástus, guolleindustriija ja áhpedoallu	17
Boazodoallu	17
Geađgeindustriija	18
Skiipahuksen ja divohatindustriija	19
Metálla-, minerála-, elektroteknihkka-, huksen- ja plástaindustriija	19
Elfápmolágideapmi, čáhci ja luoittáhat, ja doapparčorgen	19
Huksen ja rusttet	20
Johtalus ja rádju	20
Gráfalaš industriija, media ja gulahallan	20
Gálvogávppašeapmi ja priváhta bálvalusdoaimmat, ja buktagiid vuovdindoaimmat	21
Mátkealáhus ja turisma, idjadan- ja guossohanbáikkít	21
Ruhtadeapmi, dáhkádus, opmodat, viesut ja báikkálaš biras	22
Oahppu, dutkan ja IT-teknologijja	22
Dearvvašvuohta ja sosiáladilli	22
Dáidda ja kultuvra	23
Festiválat, lágideamit ja ad hoc.organisašuvnnat	23
Valáštallan, vuoiŋgasteapmi ja olgoáibmoeallin	23
Nissonat ja nissonlihkadus	24
Mánáid- ja nuoraidorganisašuvnnat	25
Luondu ja birasgáhtten	25
Politiikalaš bellodagat ja organisašuvnnat	25
Bargoaddi- ja bargiidorganisašuvnnat, ja fidno-, ealáhus- ja fágasearvvit	26
Sápmelaččat álgoálbmot	26

Kvenat/norggasuopmelaččat ja eará nationála unnitlogut.....	27
Sisafárrejeaddjit ja mánggakultuvrralaš joavkkut.....	27
Doaimbavádjigiid organisašuvnnat.....	27
Bonjuolbmot.....	28
Priváhta doaimmahusat ja ásahusat mat fáallet bálvalusaid almmolašvuhtii.....	28
Váilevaččat duođaštuvvon joavkkut ja persovdnaarkiivvat beaiválaš eallimis.....	28
Skearjkkat ja eaktodáhtolašvuoda ja solidaritehta ovddideapmi, riikkaidgaskasaš organisašuvnnat.....	29
Váilevaččat duođaštuvvon suohkanat vuorkkái.....	29
Priváhtaarkiivvat jagi 1945 rádjai ja 2000 rájes.....	30
Servodatsuorggit ja aktevrrat Svalbárddas.....	30
Digitálalaččat ráhkaduvvon priváhtaarkiivvat.....	30
3. Ovttasbargu, fierpmádatdoaimma ja ovttahttin.....	31
3.1. Ásahusaid priváhtaarkiivabargu 2023:s.....	31
3.2. Romssa ja Svalbárdda priváhtaarkiivafierpmádat.....	41
3.3. Romssa priváhtaarkiivabálvalus.....	42
4. Digitálalaččat ráhkaduvvon priváhtaarkiivvat.....	44
5. Analoga ja digitála mediat.....	45
6. Magasiinnat.....	46
7. Gelbbolašvuohhta ja gelbbolašvuodadárbu.....	47
8. Olmmošlaš resurssat.....	48
9. DBS ja fysalaš bargodilli arkiivabarggus.....	49
10. Hástalusat ja strategalaš guovddášsuorggit oktan doaimbabiiguin.....	50
10.1. Hástalusat priváhtaarkiivabarggus.....	50
10.2. Ovddidanplána strategalaš vuoruhansurggiide 2024-2030.....	51
11. Čujuhusat.....	54
12. Mildosat.....	55

1. Álggahus

1.1. Plána ulbmil

Romssas ja Svalbárddas lea dál ásaheamen arkiivafágalaš fierpmádaga ja áigumuš lea ásahtit fylkkasuohkanlaš priváhtaarkii-vabálvalusa regiovdnii. Dan lassin lea bajitdási sealluhan- ja ovddidanplána ráhkaduvvon ja gárvvís geavahussii.

Sealluhanplána lea ráhkaduvvon daid arkiivvaid várás maid sealluhanásahusat háliidit sealluhit ([Riikkaarkivára njuolggadusat priváhtaarkii-vabargui](#)). Priváhtaarkii-vat leat arkiivvat maid organisašuvnnat, fitnodagat, priváhta ásahtat ja olbmot leat ásahtat. Riikkaarkivára njuolggadusaid mielde leat priváhtaarkii-vat dokumeanttat ja báberregistarat, elektronalaš duođaštusat, arkiivavuogádagat, ja kárttat, tevnnegat, govat, filmmat, jietnabáttit jna. Almmolaš ásahtat arkiivvat (suohkanat, fylkkat ja stáhta) eai gula dán plána bargosuorgái.

Sealluhan- ja ovddidanplána mihttomearri lea evttohit servodatsurggiid ja priváhtaarkii-vaid maid berre vuoruhit dieđuid čohkkemis ja vurkemis, joksan dihte ollislaš servodatdokumentašuvnna mihttomeari Romssas ja Svalbárddas. Ollislaš servodatdokumentašuvdna lea namuhuvvon ollu politihkalaš stivrendokumeanttain Norggas, manjimustá Arkii-vadoaimmahaga njealji servodatulbmiliin, geahča [«Nasjonal strategi for privatarkiv-arbeidet 2019 – 2023»](#). Diet servodatulbmilat leat maid váikkuhan dán plánabargui. (geahča maid [NOU: 2019: 9. Fra kalveskinn til datasjø – Ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiver ja Meld. St. 7 \(2012-2013\). Arkiv.](#))

Dohkálaš arkiivaseailluheapmi Riikkaarkivára priváhta arkiivanjuolggadusaid mielde gáibida sihke fágalaš gelbbolašvuođa, dohkálaš sealluhanlanjaid, ja ahte čohk-

Priváhtaarkii-vva hálddašeaddjit Romssas ja Svalbárddas. Manjábealde gurutruvdas Romssa Arkii-vva arkiivahoavda Hilde Bjørnå, Sámi arkiivva arkiivabargi Grete Gunn Bergstrøm, Romssa fylkkasuohkana musearáđdeaddi Siv A.R. Henriksen, Davvi-Romssa musea direktvevra Kaisa Maliniemi, Romssa girjeráju ja gávpotarkii-vva ráđdeaddi Anna F. Broks Haugen, Ivvárstádik girjerádjohoavda Ingvild Johansen, Svalbárdda musea arkiivabargi Haakon Unhammer Kvaale, Romssa fylkkasuohkana girjerádjohoavda Birgit Larsen, ja Universitehtamusea váldoinšenevra Ingar Olsborg Figenschau.

Govva: Ane Rønning/Finnmárkku ja Davvi-Romssa riddokultuvrra ja ođđasishuksema museat .

kejuvvon ja vurkejuvvon priváhtaarkiivvat lágíduvvojit oidnosii buohkaid várás. Buorre ovdamearka dasa man dehálaš lea ahte relevánta dokumentašuvdna ja dieđut gávdnorjot arkiivvain, lea áiddo almmuhuvvon raporta [Duohtavuoda- ja soabahankommišuvdna sámiid, kvenaid/norggasuopmelaččaid ja vuovdesuopmelaččaid birra, geassemánus 2023](#).

Dan barggus lei dehálaš gávdnat arkiivaávdnasiid sámiid ja kvenaid/norggasuopmelaččaid maŋis, ja vásáhusaid ja historjjáid daidda olbmuid mat gullet namuhuvvon joavkkuide. Dat lei váttis. Doaivumis plána váikkuha dasa ahte priváhtaarkiivvat bohtet eanet oidnosii ja olámuddui, vai olbmot besset daid geavahit diehtogáldun.

Svalbárda lea plánas mielde vaikko Arkiivadoaimmahagas lea ge erenoamáš ovdasvástádus priváhtaarkiivvaid ja duođastusaid čohkken- ja seilluhandoaimmaide Ártalaš guovllus ja Davviguovllus ([Arkiivadoaimmahaga seilluhanplána priváhtaarkiivvaide 2020](#)). Svalbárdda musea lea dehálaš ásahus regionála ovttasbarggus ja dehálaš resursa plánaproseassas. Seamma dehálaččat leat maid Arkiivadoaimmahaga nationála ásahusat Romssa stáhtaarkiiva ja Sámi arkiiva, mat leat mávssolaš regionála ovttasbargoguoimmit. Stáhtaarkiiva Romsas joatká vuostáiváldimis duođastusaid Ártalaš- ja Davviguovllus, muhto maidái arkiivaávdnasiid ja ođđa arkiivvaid bargiidlihkadusas regionála dásis. Sámi arkiivvas lea nationála ovdasvástádus áimmahuššat sámi arkiivaávdnasiid. Sámi kultuvra ja servodateallin Romssas lea mielde plánas jos vel Arkiivadoaimmahat Sámi arkiivva bokte lea ráhkadeamen sierra seilluhanplána sámi servodatdokumentašuvnna várás. Dán seilluhanplána ferte geahččat ovttas sámi seilluhanplánain.

Boahteáiggi regionála ovttasbargu Romssa ja Svalbárdda seilluhanásahusaid gaskkas lea buot ásahusaide givrodad. Go regiovna seilluhanásahusaid arkiivabarggu geahččá

oktilaččat, de geavahuvvojit vátna resursat ceavzilis ja gánnáhahtti vuogi mielde. Guhkitáigái dat bohtá maidái geavaheiddjiide buorrin.

1.2. Plánaproševtta duogáš

Romssa museat álggahedje seilluhanplánabarggu jagi 2020. Davvi-Romssa musea oaččui 400 000 ru. ruhtadoarjaga Arkiivadoaimmahaga ovddidanruđain álggahit pilohtaproševtta “Privatarkiv i museer i Troms”. Prošeaktaáigodagas kártejuvvui priváhtaarkiivahivvodat ja hivvodatguorahallan čađahuvvui. Romssa priváhtaarkiivvaide ásahuvvui maid fierpmádat.

Romssa fylkkagirjerádju válddii badjelasas plánaproševtta 2021:s, ja oaččui Arkiivadoaimmahaga ovddidanruđaid guovttejagi prošektii mii dagai vejolažžan joatkit barggu ovdánahttit “Romssa ja Svalbárdda priváhtaarkiivvaid seilluhan- ja ovttasdoaimbaplána”. Seilluhanplánabargu čađahuvvui jagi 2022. Dalle čađahuvvui servodatguorahallan (servodatčielggadus). Ásahusaid magasiidnadilli, gelbbolašvuodadárbu ja olmmošlaš resurssat kártejuvvojedje. Ovttasdoaimbaplánabargu álggahuvvui jagi 2023. Hástalusat bargujuogadeamis, rollačielggadeamis ja čohkkensurggiin dagahedje ahte diet oasit maŋiduvvojedje.

1.3. Organiseren ja ovttasbargoguoimmit

Romssa ja Finnmárkku fylkkasuohkan lea leamaš prošektaeaiggát Romssa fylkka-girjeráju bokte.

Čuovvovaš ásahusat leat oassálastán prošektii ja ásahan prošektajoavkku:

- Arkiiva Romsa
- Arkiivadoaimmahat Romssa Stáhtaarkiivva ja Sámi arkiivva bokte
- Ivvárstádk girjerádju
- Gaska-Romssa musea

Kárta čájeha Romssa ja Svalbárdda seailuhanásahusaid. Sámi arkiiva váilu kárttas.

- Davvi-Romssa musea
- Norgga árkálaš universitehtagirjerádju Romssas
- Norgga árkálaš universitehtamusea Romssa musea ja Poláramusea bokte
- Perspektivet Musea
- Svalbárdda musea
- Lulli-Romssa Musea
- Romssa ja Finnmárkku fylkkagielda
- Romssa girjerádju ja gávpotarkiiva
- Várdobáiki musea

Ovttasbargoguoimmit doibme prošeavtta bargojoavkun. Bargojoavkkus leat leamaš vihtta Teams-čoahkkima ja vihtta fysalaš čoahkkima/bargobájit, ja muđui leat sii jeavddálaččat gulahallan e-poastta ja telefonna bokte.

2. Seilluhanplána

2.1. Priváhtaarkiivvat nationála ja regionála arkiivamáilmmis

Priváhtaarkiivvat leat arkiivvat maid priváhta suorggi fitnodagat, organisašuvnnat, ásašusat ja olbmot leat ásašan. Dat eai dárbbas čuovvut arkiivalága njuolggadusaid, nu movt arkiivvat maid suohkanat, fylkkasuohkanat ja stáhtalaš ásašusat ásašit, mat Arkiivalága njuolggadusaid mielde leat almmolaččat. Priváhta aktevvrat eai leat geatnegahtton seilluhit dahje addit arkiivvaid arkiivalága njuolggadusaid mielde. Ollu seilluhanveara servodatdokumentašuvdna manahuvvo dan sivas go priváhta aktevvrat ieža besset mearridit háliidit go seilluhit arkiivvaset, ja almmolašsuorggi arkiivvat ges čohkkejuvvojit ja seilluhuvvojit systemáhtalaččat. Danne dahket ge priváhtaarkiivvat dušše unna oasáža seilluhuvvon arkiivvain Norggas.

Dákkár dilli mielddisbukta ahte lea váttis olahit ollislaš servodatdokumentašuvnna mihttomeari. Priváhtaarkiivvat duođaštit olbmuid vuoigatvuođaid ja leat dehálaš diehtogáldut dutkamii ja servodatdokumentašuvdnii. Priváhtaarkiivvat dievasmahttet almmolaš arkiivvaid go dat duođaštit servodaga eará oaidninsajis go almmolaš arkiivvat.

Bajitdási nationála arkiivstrategiija man ulbmil lea nannet priváhtaarkiivasuorggi váilu maiddái. Gustovaš arkiivaláhka sisttisdoallá njuolggadusaid Arkiivadoaimmahaga geatnegasvuođaid birra go guoská priváhtaarkiivvaid seilluheapmái (Arkiivaláhka 3.kapihtal). Riikkaarkiváras lea nationála ovddasvástádus priváhtaarkiivasuorggis, ja priváhtaarkiivvaid ektui lea dat stuorimus seilluhanásahus Norggas. Riikkaarkivára galgá maid atnit erenoamáš fuola gáhttenárvosas arkiivvaide ja ráhkadit registara.

Dasa lassin gávdnojit seilluhanásahusat main leat čielga mearriduvvon nationála ovddasvástádussuorggit.

Regiovnna priváhtaarkiivvaid dáfus váilu láhkamearriduvvon ovddasvástádus regionála dási doaimmaide. Priváhtaarkiivvat leat buohkaid ja eai geange ovddasvástádus. Buot fylkkaid fylkkaovttastahttiásahusaide ja regionála seilluhanásahusaide arkiivafierpmádahkii gullá ovddasvástidit regionála seilluhandoaimmaid. Arkiivvat dikšojuvvojit ja seilluhuvvojit ollislaččat dahje belohahkii almmolaš ruhtaduvvon arkiivaásahusain, girjerájuin ja museain. Gustovaš arkiivalága mielde galgá Riikkaarkivára mearridit njuolggadusaid almmolaš orgánaide mat barget priváhtaarkiivvaiguin, ja priváhtaásahusaide mat ožžot almmolaš doarjaga.

2.2. Metodihkka

Oktasaš metodihkka maid Arkiivadoaimmahat lea ovddidan lea geavahuvvon vuodđun seilluhanplánaoassái. Metodihkka lea geavahuvvon SAMDOK-prošeavttas (čohkkejuvvon servodatduođaštusat). Metodihkka lea heivehuvvon nu ahte lea vejolaš gávdnat áigeguovdilis servodataktevrraid ja arkiivadahkkiid.

Metodihka vuolggasadji lea arkiivaguorahallan, mii lea golmma oasis:

1. **Hivvodatguorahallan**, mii čielggadii seilluhuvvon arkiivvaid. Guorahallamis čielggaduvvui movt arkiivvat juohkásit geografiija, áigodaga, ealáhus- ja organisašuvdnašlájaid, ásašusaide ja olbmuid ektui. Mihttomearrin lei maid čielggadit arkiivvaid mat govvidit servodaga mánggabealatvuođa.

2. **Servodatguorahallan**, mii čielggadii dehálaš servodataktevrraid/arkiivadahkkiid maid lea dehálaš áimmahuššat. Guorahallamis geavahuvvojedje historjjálaš gáldut mat sisttisdollet báikediđuid guovddáš ja dehálaš ealahus- ja organisašuvdnaaktevrraid birra Romssas ja Svalbárdas jagi 1946 rájes otnáži.

3. **Goappaš guorahallamat árvoštallojuvvojedje nubbi nuppi ektui** ja buoh-tastahttojuvvojedje govččagrádain. Ulbmil lei iskat man muddui välljejuvvon servodataktevrrat ja arkiivadahkkit leat ovdastuvvon seilluhuvvon priváhtaarkiivvain. Dat dieđut adde vuodu ovdánahttit seilluhanplána välljejuvvon arkiivadahkkiid várás.

Dieđuid vuodul identifiserejuvvojedje áigeguovdilis servodatsuorggit ja arkiivadahkkit, ja sii serve bargobádjái. Prošeaktajaovku välljii joavkkuid.

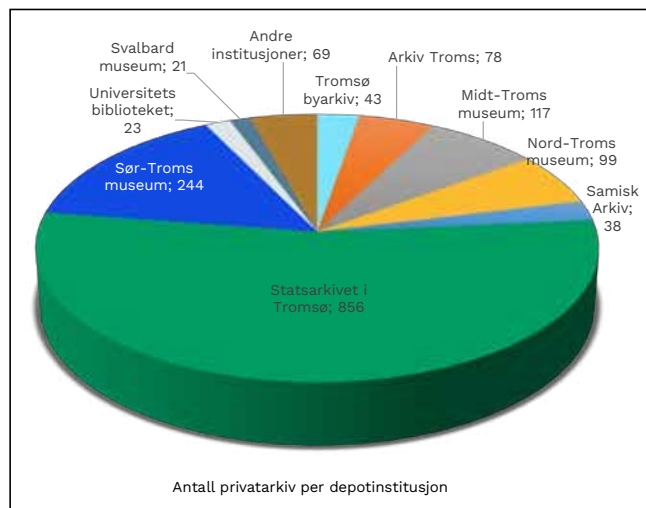
2.3. Čoahkkáigeassu hivvodatguorahallamis

Priváhtaarkiivvaid kártenbargu ja hivvodatguorahallan čađahuvvui 2020-2021. Kártenbargu čájehii ahte oktiibuot 1590 priváhtaarkiivva ledje seilluhuvvon 14 iešgudet seilluhanásahas. Báberarkiivvat dahke oktiibuot 3410 hildomehtera. 1.mildosis sáhtta lohkat ollislaš hivvodatguorahallama.

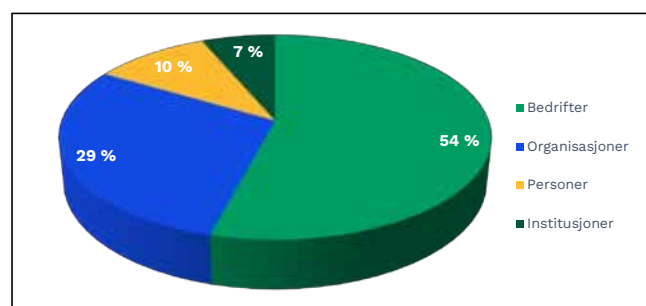
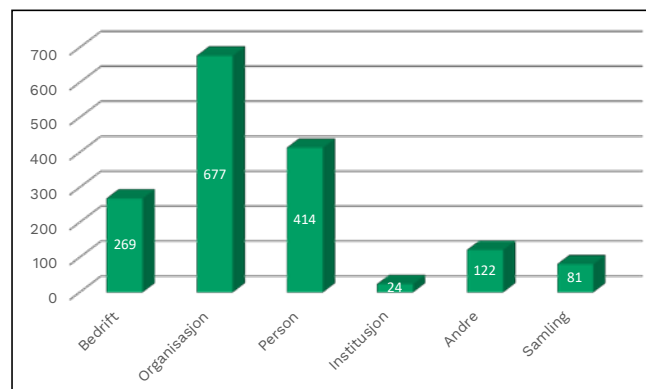
Kártenbargu čielggadii ahte almmolaš ásasusat leat áiggi mielde addán ollu arkiivaávdnasiid museaide. Dat leat suohkanlaš, fylkkasuohkanlaš ja stáhtalaš ásasusaid arkiivvat. Guoskevaš ásasusat leat ožžon dieđu ahte arkiivaávdnasat mat gullet Romssa regiovdnii galget addojuvvot čuovvovaš arkiivaásahusaide: Stáhtaarkiiva Romssas, Arkiiva Romsa, ja Romssa gávpotarkiiva (suohkanlaš arkiivvat Romssas).

Arkiivadoaimmahat ja dasa gullelaš Romssa Stáhtaarkiiva ja golbma ovtastuvvon mu-

seavttadaga leat stuorimus seilluhanásahasat Romssas. Badjel bealli (54%) buot Romssa priváhtaarkiivvain seilluhuvvojit Romssa Stáhtaarkiivvas, ja ovtastuvvon museavttadagat seilluhit ja vurkejit goalmmátoasi priváhtaarkiivvain. Daid gaskkas seilluhuvvojit eanemus arkiivvat Lulli-Romssa museas ja Gaska-Romssa museas. Poláramusea, Gaska-Romssa musea, Perspektivet musea ja Davvi-Romssa musea seilluhit ovta oasi arkiivaávdnasiin Romssa Stáhtaarkiivvas, ja Davvi-Romssa museas lea dan oktavuodas čálalaš arkivageigensoahpamuš Stáhtaarkiivvain.

Arkiivvat sirrejuvvon seilluhanásahasaid mielde.

Priváhtaarkiivvat sirrejuvvon arkiivadahkkiid mielde.

Svalbárdda museas Longyearbyenis seailuhuvvojit ollu smávva arkiivvat main lea báikkálaš čanastupmi, ja Romssa Stáhtaarkiiva lea viežžan duođaštusaid Svalbárdas, erenoamážit báberarkiivvaid main lea našuvnnalaš ja riikkaidgaskasaš mearkašupmi (geahča Arkiivadoaimmahaga seailuhanplána 2020).

Arkiiva Romsa seailuha ja sihkkarastá ollu priváhtaarkiivvaid fitnodateaggádiid maŋis. Muhtun arkiivvat leat vuostáiváldojuvvon go leat oassin suohkanlaš ja fylkkasuohkanlaš arkiivvain. Eará arkiivvat leat sirdojuvvon ja vuostáiváldojuvvon Arkiiva Romsa gohččosa mielde, erenoamážit stuora ja dehálaš arkiivvat. Romssa gávpotarkiivvas leat priváhtaarkiivvat main lea erenoamáš čanastupmi Romssa suohkanii, ovdamearkka dihte priváhtaarkiivvat ovddeš suohkanbargiid maŋis.

Arkiivadoaimmahat ovddasvástida Sámi arkiivva bokte buot priváhtaarkiivvaid Sámis ja seailuha arkiivvaid sámi fitnodagaid, organisašuvnnaid ja olbmuid maŋis Romsas, ja čoakkáldagaid giela, duoji ja juoiganárbevieruid birra. Universitehtagirjerádjju Romssas áimmahuššá priváhtaarkiivvaid olbmuid ja servviid maŋis main lea gullevažvuhta universitehtii, erenoamážit dutkama ja gieddebarggu oktavuodas.

Kategoriija “Eará ásašusat” leat Romssa musea, Poláramusea, Perspektivet musea, Várdobáiki musea, Siellat historjásearvi ja Ivvárestáidik álbmotgirjerádjju. Ivvárestáidik girjerádjju seailuha iežas magasiinnas ollu báikkálaš servviid ja ovttaskas olbmuid bânkoarkiivvaid ja unnit arkiivačoakkáldagaid. Universitehtamusea arkiivvat leat eanaš dutkanvuđot arkiivaávdnasat dutkiid maŋis geat áiggiid čađa leat leamaš mielde iešguđet fágajoavkkuin. Dan lassin leat vel arkiivvat ja čoakkáldagat dálá dutkiid maŋis.

Priváhtaarkiivvaid lohku ja hildomehter suohkaniid mielde		
Suohkan	Hildomehter	Lohku
Báhccavuotna	9,5	17
Beardu	5,2	15
Divrrát	0,8	27
Rivttát	6,8	5
Hárstták	305,4	257
Ivvárestáidik	62,5	23
Gálsa	18,5	17
Giehtavuotna	81,7	13
Návuotna	4,8	45
Gáivuotna	7,5	13
Loabát	0,02	1
Ivgu	22,5	27
Málatvuopmi	25,1	29
Ráisa	27,6	27
Siellat	9,2	23
Sážžá	278,1	158
Skiervá	10,5	23
Omasvuotna	0,3	11
Ráisavuotna	50,7	14
Dielddanuorri	20,4	16
Romsa	1361	399
Svalbárda	504	76
Earát	516,98	359
Oktiibuot	3410	1590
Unnimus	Eanemus priváhtaarkiivvat	

Priváhtaarkiivvaid lohku suohkaniid mielde.

Hivvodatguorahallamis čielggaduvvui ahte seailuhuvvon priváhtaarkiivvat mat leat vuorkálanjain eai duođaš servodateallima Romssas ja Svalbárdas nu govdadit ja dárkilit. Gávnnavuvvui ahte hui ollu arkiivvat leat seailuhuvvon dušše muhtun servodatsurggiid ja –aktevrraid maŋis. Mealgat ollu arkiivvat leat čohkkejuvvon dušše muhtun servodatsurggiin ja eará surggiin gis váilot. Leat hui ollu organisašuvdnaarkiivvat

vrkejuvvon go veardida arkiivalogu ektui, muhto hárvibut fitnodatarkiivvat. Servviid arkiivvat leat dávjá unnit ja osiid mielde ja dat eai ge geavat nu galle hildomehtera ollislaš vurkensajis.

Baicce leat seilluhuvvon stuora arkiivvat vuodđofitnodagaid maŋis mat gáibidit mánga čuohte hildomehtersaji. Nu leat ge fitnodatarkiivvat mat váldet eanemus hildomehtersaji. Duohtavuodas váilot ain ollu dieđut stuora vuodđofitnodagaid maŋis mat leat leamaš ja mat dál doibmet. Eanemus duodáštuvvon ealáhusat leat ruhtadanjá dáhkádusfitnodagat (báŋkoarkiivvat), gálvogávppit ja industriija, ja báktedoaima ja bohkandoaima. Dehálaš ealáhusat Romssas nu go guolásteapmi ja guolleindustriija leat uhcán ovddastuvvon vuorkálanjain. Stuora vuodđofitnodagat váilot, ja guolástusfitnodagaid seilluhuvvon arkiivvat leat hágganan ja unnán oktiiheivehuvvon. Romssa ođđa vuodđofitnodagat nu go ođđaáigásaš áhpedoallu ja guollebiebman, mátkeealáhus ja turisma ja daidda gullevaš idjadan- ja guossohanbáikkid leat maid uhcán ovddastuvvon vuorkálanjain. Mátkeealáhus ja turisma guoská maiddái Svalbárdii.

Stáhta arkiivabargi Harald Lindbach čájeha davviguovlluid priváhta arkiivaávdnasiid mat galget dikšojuvvot, katalogiserejuvvo ja digitaliserejuvvo. Govva: Inger Lene Nytingnes/Várjjat musea IKS.

Seilluhuvvon priváhtaarkiivvat vuorkálanjain duodáštit maid ahte leat unnán arkiivaávdnasat iešguđetge áigodagas ja geografalaš guovlluin. Maŋimuš 40 jagis leat moadde priváhtaarkiivva seilluhuvvon, ja dat guoská erenoamážit fitnodatarkiivvaide.

Priváhtaarkiivvat áigodagaid mielde	
Jahki	Lohku
1849	38
1850–1899	145
1900–1924	297
1925–1949	417
1950–1974	248
1975–1999	159
2000	30
Jahki ii namuhuvvo	256
Oktiibuot	1590

Priváhtaarkiivvat áigodagaid mielde.

Arkiivaávdnasat mitalit ahte eanaš Romssa suohkaniin leat arkiivvat čohkkejuvvon soaitáhagas ja osiid mielde. Eanaš arkiivvat leat čohkkejuvvon golmma suohkanis gos olmmošlohku lea stuorimus, Romsa, Hárstták ja Sážžá, (Finnsnes) ja Svalbárda. Suohkanat Loabát, Rivtták, Divrrát, Omasvuotna, Báhcavuotna, Beardu, Návuoatna, Gáivuotna, Orješ-Ráisa ja Dieiddanuorri leat uhcán ovddastuvvon vuorkkái go buohtastahtta eará suohkaniiguin. Loabát ja Rivtták suohkanat leat uhcimusat ovddastuvvon. Loabát suohkan lea ovddastuvvon dušše ovttain arkiivvain. Sážžá suohkanii gulle ovdal njeallje suohkana, Leangáviika, Ránáidsuolu, Birgi ja Doasku. Eanaš arkiivaávdnasat bohtet Leangáviikkas. Eará guovllut leat unnán ovddastuvvon.

Romsa ja Svalbárda, Jiekŋaáhpeguovlu lea bures duodáštuvvon arkiivvaid bokte, erenoamážit skiipajohtolat (jiekŋaáhpefatnasiid arkiivvat), persovdnaarkiivvat ja muđui eará čoakkáldagat. Dutkansuorgi Romssas ja Svalbárddas lea bures duodáštuvvon.

Ruvkefitnodaga Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS manjis leat ollu arkii-vaávdnasat seilluhuvvon. Svalbárdda ođđa vuodđoealáhusat nugo huksen- ja rusttet, johtolat, gálvogávppit, mátkeealáhus ja turisma, kultursuorgi, idjadanbáikkít ja dutkan eai leat addán iežaset dokumentašuvnnaid vuorkái.

Unnitloguid ja álgoálbmogiid arkiivvat mat govvidit guovllu mánggabealatvuodá leat unnán ovddastuvvon vuorkkái. Seamma guoská maid nissonlihkadussii ja nissonráđđejeaddji ealáhusaide. Priváhtaarkiivvat almmáiolbmuid manjis ja servodatsuorggit gos leat eanaš almmáiolbmot leat buorebut ovddastuvvon go servodatsuorggit gos leat eanaš nissonolbmot ja nissonolbmuid arkiivvat. Vuorkkái leat unnán diehtoávdnasat sámi ja kvena/norggasuopmelaččaid organisašuvdnaeallimis. Sámi báikkálaš searvvit ja nuoraidorganisašuvnna leat maid váilevaččat ovddastuvvon vuorkánjain. Dasto váilot ollu dieđut sámi ealáhusain nu go boazodoalus ja kulturealáhusas.

Elektronalaš hámis leat uhcán digitála ja digitálalaččat ráhkaduvvon arkiivaávdnasat seilluhuvvon.

Priváhtaarkiivahivvodaga kártenbargu čielgadii ahte sullii bealli Romssa ja Svalbárdda priváhtaarkiivvain leat dikšojuvvon, katalogiserejuvvon ja lágiduvvon almmolašvuhtii. Seilluhanásahusain, main váldobargu lea hálddašit arkiivvaid (Stáhtaarkiiva, Romsa Arkiiva ja Gávpotarkiiva), leat eanemus dikšojuvvon arkiivvat proseantalogu mielde. Lulli-Romssa musea lea ángirit bargan arkiivahálddašemiin, ja ollu sin arkiivvat leat dikšojuvvon.

Dán háve ii čielggaduvvon lea go dat digitaliserejuvvon ja almmuhuvvon Interneahtas, omd. Arkiivaportálas. Seilluhanásahusat nu go SaTø, Sámi arkiiva, Lulli-Romssa musea ja Svalbárdda musea geavahit Asta-vuogádaga ja almmuhit iežaset arkii-vaakatalogaid Arkiivaportálas.

2.4. Oanehaččat servodatguorahallama (servodatanalyisa) birra

Hálddahušlaš ovttatat Romsa lea Norgga historjjá ektui hui nuorra. Sierra fylka ása-huvvui jagi 1866 dalle go Sáččá ja Romssa fáldi sirrejuvvui Finnmárkku ámttas. Namma Romssa ámta rievdaduvvui Romssa fylkan jagis 1919. Jagi 2020 ovtastuvvui fylka Finnmárkku fylkkain, muhto ása-huvvo fas iehčanas fylkan 2024:s.

Fylkka suohkaniin leat maid leamaš hálddahušlaš rievdadusat maŋgil soađi suohkanovttastumiid geažil. Dál leat Romsa fylkkas oktiibuot 21 suohkana: Báhc-cavuotna, Gálsa, Mátatvuopmi, Hárstták, Ivvárstádik, Romsa, Ivgu, Sážžá, Dielddanuorri, Návuotna, Ráisa, Skiervá, Gáivuotna, Omasvuotna, Beardu, Ráisavuotna, Divrrát, Siellat, Loabát, Rivttát ja Giehtavuotna. Romsa, Hárstták, Finnsnes ja Beardogorži Mátatvuomis leat ožžon gávpotstáhtusa, ja dán guovllu gávpot- ja čoahkkebáikeárvodási mielde lea Romsa fámoaleamos gávpot, sihke sturrodaga ja doaimmaid dáfus.

Dan sivas go Svalbárda lea mielde regionála seilluhanplánas, de čađahuvvui servodatguorahallan (servodatanalyisa) maiddái dán sullos. Svalbárda lea oktasaš nama-hus buot jiekŋaábi sulluide Spitsbergen, Nordaustlandet, Edgeøya, Barentsøya, Kvitøya, Kong Karls Land, Hopen ja Bjørnøya. Sullo ovtastuvvojedje Norgga Gonagasriikii jagis 1925, dalle go Svalbárdasoahpamuš fápmuduvvui. Dál ássat sullii 2500 olbmo Svalbárddas, hálddahušguovddáži Longyearbyenis, ja dutkanservodagain Ny-Ålesund, Pyramiden, Svea, Hornsund, Bjørnøya ja Hopen. Dasa lassin lea vel ruošša ruvkeservodat Barentsburggas. Jos vel Svalbárda gullá ge Norgga Gonagasriikii, de das ii leat fylkka- ja suohkan- ja válgaguovlostáhtus. 1971:s ása-huvvui báikkálaš Svalbárdaráđđi mii áiggi mielde ovdánii politihkalaš válljejuvvon ráđđeaddiorgánan. 2002:s válddii Longyearbyen báikkálaš stivra badjelasas ráđđeaddiorgána doaimmaid.

Fylkkarájiid rasttildeaddji vásáhuslonohallan sáhtta leat ávkkálaš maidai priváhtaarkiivabarggus. Universitehtagirjeráju vuosttašbibliotekára Andreas Klein, Lulli-Romssa musea konserváhtor Honna Havas, ja Ivvárstádk girjerádjohoavda Ingvild Johansen ságastallet Romssa priváhtaarkiivaid strategalaš guovddášsurggiid birra, ja Nordlánda arkiivahoavda Ketil Jensen addá buriid rávvagiid.

Govva: Helena Maliniemi/TFFK.

Vearuheami dáfus lea Svalbárda Romssa fylkka vuollásaš. Riekteáššiid dáfus gullá suolu Davvi-Romssa diggegotti ja Hålogalánda Lágamánnerievtti hálddašeapmái Romssas.

Romssas ja Svalbárddas leat čađahuvvon stuora rievdadusat maŋnil soađi servodatovdáneami oktavuodas. Sihke ealáhus- ja organisašuvdnaeallin lea earáhuvvan nuppástusaid ja ođđa servodatsurggiid ja -aktevrraid geažil. Dasa lassin lea servodat šaddan nannoseabbo ja eanet hástaleaddji go ovdal nuppi máilmmisoađi. Movt servodat Romssas ja Svalbárddas lea nuppástuvvan ja makkár fámut leat ovdáneami duogábealde, leat gažaldagat maid servodatčielggadus geahččala čielggadit. Mihttomearri lea gávdnat guovddáš servodatsurggiid ja -aktevrraid, čoavddaorganisašuvnnaid ja vuodđofitnodagaid, muhto maidái erenoamáš aktevrraid maid sealluhanplánii sáhtašii váldit mielde.

Guorahallan ii atte ollislaš historjjálaš govvádusa, muhto dat addá oanehis historj-

jálaš ruovttoluottageahčastaga servodahkii, ja govvida dálá arkiivadili ja dokumentašuvdnadárbbu. Vuolggasadjin leat dálá suohkanat. Guorahallan lea ráddjejuvvon áigodahkii nuppi máilmmisoađi maŋnil, jagi 1946 rájes gitta dálá áigái. Sivvan dasa ahte áigodat maŋnil 1946 válljejuvvui lea ahte buot ovdal soađi priváhta arkiivaávdnasiid Romssas ja Svalbárddas berre áim-mahuššat, erenoamáš Davvi-Romssas gos ollu boldojuvvui ovdal go duiskalaččat geassádedje nuppi máilmmisoađis.

Guorahallan lea viđa oasis. Vuosttaš oassi gieđahallá veahádat-, ássan- ja ealáhusstruktuvrraid ovdánandovdomearkkaid, ja johtolaga ovdáneami. Nubbi oassi válddaha Romssa guovdilis ealáhusaid ovdáneami. Goalmmát oasis lea sáhka organisašuvdna- ja kultureallimis. Njealját oasis lea deháleamos unnitlogujoavkkuid birra Romssas. Maŋimuš oasis gieđahallojuvvo servodat- ja ealáhusovdáneapmi Svalbárddas, erenoamážit movt Longyearbyen lea ovdánan hálldahus- ja aktivitehtaguovddážin dán sullos.

Bivdoalmmái Hilmar Nøis Andøyas eret, lea leamaš bivdomátkkis 35 dálvi Svalbárddas, ja dan lassin lea son leamaš ruvkebargi ovttá áigodaga.

Govva gullá su priváhtaarkiivii Svalbárdda museas.

Servodatguorahallama sáhttá lohkat 2. mildosis.

2.5. Persovdnaarkiivvaid čohkken ja seilluheapmi

Seilluhanplánas evttohuvo vuostamužžan čohkket ja seilluhit fitnodat- ja organisašuvdnaarkiivvaid ja priváhta ášahusaid arkiivvaid. Ovttaskas olbmuid ja bearrašiid arkiivvaid lea maid dárbu čohkket ja seilluhit jos galggaš olahit ollislaš servodatdokumentašuvvna mihttomeari. Stuora oassi servodateallimis ovdána organisašuvdna- dahje fitnodateallima olggobealde. Árvvut, guottut ja ávnnaslaš kultuvra vuodđuduvvojit, hábmejuvvojit ja gaskkustuvvojit dábálaččat indiviida dásis (Lange, 2001: 19–20,30). Personarkiivvaid čohkkenbarggus ferte fuolahit ahte seilluhuvvon arkiivaávdnasiin lea buorre sosiála dássetvuolta. Dáhpáhuová dávjá ahte muhtun servodatjoavkkut ovddastuvvojit buorebut go earát.

Doaba priváhtaarkiivvat lea oktasaš nama- hus buot arkiivvaide mat gullet priváhta suorgái. Ovttaskasolbmot geain lea almmolaš dahje priváhta luohttamušdoaimma, dahje muđui oassálastet servodatdoaimmain, sáhttet hábmet dárkilis priváhtaarkiivvaid mat sisttisdoallet čálašeami, áššearkiivva ja erenoamáš ávdnasiid mat sáhttet sisttisdoallat dieđuid mat almmolaš arkiivvain váilot.

Persovdnaarkiivvat sáhttet maid sisttisoal- lat reivviid maid bearašlahtut ja fuolkkit leat čállán, ja maddái eará ávdnasiid nugo govvgirjjiid, beaivegirjjiid, borramušráv- vagiid, ruovttudoalu rehketoalu ja sulla- saččaid. Dákkár ávdnasat sáhttet duođaštit beliid servodagas ja kultuvrras maid muđui lea váttis seilluhit.

Persovdnaarkiivvat sáhttet maid čalmmus- tahttit unnán ovddastuvvon dahje váile- vaččat duođaštuvvon joavkkuid ja buktit odđa máhtu joavkkuid bargamušain ja eal-

limis sin iežaset oaidninsajis. Buorre ovda- mearka dasa lea Duohtavuoda- ja soaba- hankommišuvvna raporta mii almmuhuvvui geassemánu 2023, mas lei dárbu viežžat duođaštusaid ja arkiivaávdnasiid sámiid ja kvenaid/norggasuopmelaččaid birra seil- luhanásahusain, ja dan lassin jearahallamiid sis geat leat vel eallimin.

Seilluhanásahusaide sáhttá personsuod- jalusmearrádus GDPR (General Data Pro- tection Regulation) dagahit váttisvuodaid ovttaskas olbmuid duođaštusaid seil- luheamis ja geavaheamis.

Mearrádus bidjá garra gáibádusaid per- sondieđuid čohkkemii, seilluheapmái ja meannudeapmái. Persovdnaarkiivvaid sáhttá vuostáiváldit jos dat ollašuttet almmolaš beroštumiid. Lága mielde sáhttá persondieđuid viidásetgiedahallat ja vur- ket eará ulbmiliidda go álggus mearriduv- von. Gáibádus lea ahte seilluhanásahu- sat dušše vurkejit persondieđuid jos dat leat relevánta, áššái gullevaččat ja dár- bašlaččat. Seilluhanásahusat fertejit gea- vahit fágalaš árvvošteami persondieđuid suodjalanárvvu árvvoštallamis. Čuovvo- vaš suodjalandoaimmat galget maid sa- jis: IT-sihkkarvuolta, geahčadangielddus personsuddjenlága, vuoignaduodjelága ja sierra eavttuid vuodul.

2.6. Evttohus seilluhanveara servo- datsurggiide ja arkiivaaktevraide

Bajilgovas árvaluvvojit servodatsuorggit ja aktevrrat maid berre vuoruhit arkiivaávdna- siid čohkkenbarggus Romssas ja Svalbárd- das. Leat maid eará ášahusat geain leat geatnegasvuodát arkiivaaktevrraid ektui, nu go Arkiivadoaimmahat (Arkiivadoaimmahaga seilluhanplána 2020) ja Bargiidlihkadusa arkiiva (Arbark seilluhanplána arkiivvaide “Å bevare fortida i framtida” 2022). Dat leat namuhuvvon bajilgovas.

Árktalaš eana- ja vuovdedoallu

Vuollegis temperatuvra, ollu čuovga šaddoáigodagas ja oanehis šaddoáigodat váikkuhit davviguovlluid eana- ja vuovdedollui. Eanadoallu lotnolasat vuotna- ja sáivačáhcebivdduin, vuovdedoallu ja eará ealáhusat leat ealáhusat mat leat leamaš váldoealáhusat eanaš Romssa suohkaniin. Báhcavuotna lea eahpitkeahhtá dat stuorimus eanadoallosuohkan, ja Mátatvuopmi lea deháleamos vuovdedoallosuohkan. Eanadoallovuđot buvttadanindustriija lea okta dain deháleamos industriijasurggiin Romssas. Dat leat vuosttažettiin meierijiat, njuovahagat, biergobuvttadanfitnodagat, fuođđarbuvttadeaddjit, gordnevuostáiváldit ja buđetindustriijafitnodagat. Eanaš muorrabuvttadanfitnodagat leat Siskkit- ja Lulli-Romssas. Dat leat sihke smávva fitnodagat mat buvttadit viessogálvvuid (ávdnasiid) ja stuorit industriijafitnodagat mat buvttadit gárvves viesuid. Bioenergijaealáhus ovdána Romssas ja ollu stuora bioboaldámušrusttegat geavahit dan lágan ođasmuvvi ja dálkkádatseasti energiija. Seailluhanplána gieđahallá arkiivamateriálaid mat gusket heastadikšumii. Ivguheasta, nu gohčoduvvon Davvi-Romssa heasta, lea mearkkašan ollu Romssa eanadoallokultuvrii. Ivguheasta lea okta norgga golmma heastanális, ja lea mielde FAO áitojuvvon šlájaid listtus.

Vuoruhuvvon aktevrat:

- Dállodoalut mat buvttadit muorrabuktagiid Siskkit Romssas
- Lotnolasealáhusat, vuosttažettiin maid mearrasámit ja kvenat doaimmahit. Smávva erenoamáš dállodoalut ja vuostáfitnodagat mat buvttadit lagasborramuša: Widding gård, Øverstua Gård, Rávna Gård
- Davvi-Norgga vuovdinorganisašuvdna (Nord-Norges salgslag)

- Meierijiat ja margariidnafabrihkat: Nord-Norges Melkesentral, Harstad meieri, Tromsø margarinfabrikk ja Tine Meieriet Nord/Tromsøysund Meieri (áigodaga 1930–2003 arkiiva lea vurkejuvvon Stáhtaarkiivvas Romssas, ođđa materiála váilu 2003 rájes).
- Macks ølbryggeri AS (áigodat 1830–2010 arkiiva lea vurkejuvvon Stáhtaarkiivvas Romssas, ođđaset dokumentašuvdna váilu vuorkkás)
- Romssa boanddaidsearvi ja Romssa boanddaid- ja smávvadálolaččaid searvi
- Náhkkeealáhus (erenoamážit Divrráin gos árbevirolaččat leat leamaš mánnga náhkkešealangárddi, muhto maidái Rivttáin ja Riebanfárbma Levin Mikkel-sen Gáivuonleagis, mii lea dán ealáhusas mañimuš).
- Troms treforedling
- Nordnorsk bioenergi
- Andberg snekkerfabrukk AS ja Sjøvegahytte AS (vuodđofitnodagat Loabágis ja Sállanis)
- Skogselskapet i Troms ja Troms vei og skog AS
- Alslaget for lyngshest i Troms ja Nord-Norges Travforbund

Guolástus, guolleindustriija ja áhpedoallu

Guolástus ja guolástusindustriija leat leamaš váldoealáhusat Romssas. Romsalaš lei dábálaččat guolásteaddji. Sihke vuotna- ja sáivaguolásteapmi doaimmahuvvui lotnolasat eará vuodđoealáhusaiguin. Guolástusindustriija ja guollerusttegat nugo sallit-, filea- ja reahkaindustriija leat leamaš hui mávssolaččat Romsii, gos muđui ii lean eará industriija. Buot dat

ollu guollerusttegat ja guolástusindustrii- ja Romssa riddoguovllus ledje dehálaččat ja mearrideaddjin servodaga birgejumái ja ovdáneapmái. Mearraealáhus lea sakka ovdánan ja luossaveajetrusttegat, njuovahagat ja biebmoguliid náláštuhttindoaimmat leat dađis lassánan. Luossabiebmansuorgi dahká sullii 95 proseantta, muhto mearraguliid biebmánrusttegat lassánit eanet ja eanet. Boaittoealsuohkanat Romssa fylkkas leat dehálaččat ealáhusa ovdáneapmái. Mariidnateknologiijaindustriija ovdána dađis Romssas ja dasa gullet sullii 30 fitnodaga ja 500 bargi. Guolástussearvvit, guolástusovttastussearvvit, johkasearvvit ja vuovdinorganisašuvnnat leat dehálaččat guolástus- ja áhpedoalloindustriija ovdáneapmái Romssas. Guollebivdu lea dehálaš ealáhus Romssa ealáhuseallimis. Bálvalusat ja industriija leat ásahuvvon dađi mielde go skiipagoasttidanealáhus, skiipahuksenindustriija ja guolástusbiras leat ovdánan ja lassánan Romssas.

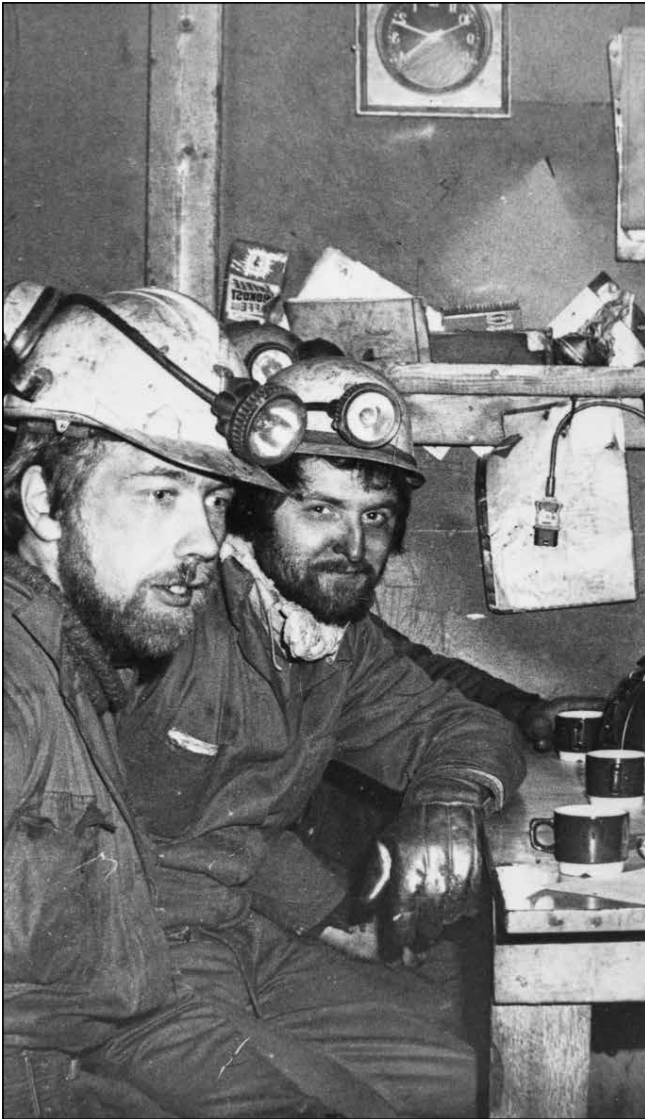
Vuoruhuvvon aktevrat:

- Sáivaguolástusarkiivvat (johkaservviid arkiivvat ja daidda gullelaš persovd-naarkiivvat)
- Heaittihuvvon ja dálá guollevuostáiváldinrusttegiid ja vuodđofitnodagaid arkiivvat, maid sallit-, filea- ja reahkabuvttadanfitnodagat leat addán omd. Jøvik Sildolje & Kraftfabrikk, Troms fiskeindustri (Troms AS, Odd Berg-gruppen), Mercur AS Harstad, Helge Richardsen, Skjervøy rekeindustri AS, Skjervøyfisk AS, Arnøybruket AS, Uniprawn industries AS Nordlenangen, Bendix Olsen Eftf. Lenangsøyara
- Guhkitáiggi doaimmahuvvon báikkálaš fitnodagat mat buvttadit lagasborramuša: Karls Fisk ja Skaldyr AS
- Stella Polaris AS (máilmmi njunušfitnodat mii buvttada jieknááhpehrráid).

- Fiskarlaget Nord oktan báikkálašservviiguin jagi 2014 rájes (seailuhuvvon 2014 rádjai).
- Norges Råfisklag (lea mielde Arkiivadoaimmahaga seailuhanplánas)
- Norges sjømatråd
- Lerøy Aurora AS, Dragøy
- Báikkálaš guollebiebmánrusttegiid ja luossanjuovahagaid arkiivvat: Akva-farm A/S Bergbotn:s, Kleiva fiskefarm, Ivvárstádiin, Arnøy Laks Slakteri AS, Gratanglaks AS, Salaks Siellagis ja Fagerlaks Ivgus
- Mariidnateknologalaš fitnodagat: SIN-TEF Nord AS (doaimmat mánggalágan suorggis), Akvaplan-niva AS (mielde Arkiivadoaimmahaga seailuhanplánas)
- Vuodđofitnodagat mat fáallet bálvalusaid ja buvttadit bivdofatnasiidda guolástusávdnasiid ja -rusttegiid: Nofi AS, J.M. Hansen (doaimmat maiddá eará surggiin go guolástusealáhusas, lea mielde Arkiivadoaimmahaga seailuhanplánas), Vonin Refa (mielde Arkiivadoaimmahaga seailuhanplánas)

Boazodoallu

Boazodoalus ja boazodoallovuđot industriijas eai bargga nu ollugat Romssas go Finnmárkkus, gos ealáhus lea hui nanos. Dat mii Romssas lea nu erenoamáš lea ahte bohccot rasttildit sihke fylkka- ja riikkarájá. Dat mearkkaša ahte boazodoalloealáhus ii geavat dušše guohtumiid Romssas. Oarje-Finnmárkku boazosámiid geasseorohat lea Davvi-Romssas, dálveorohat fas Guovdageainnus. Sii, geat leat registrerejuvvon ássin Guovdageainnus barget bohccuiguin Davvi-Romssas. Lullin ja oarjelullin leat oasis Nordlándda fylkkas mat gullet Romssa boazodoalloguvlui. Gaska- ja Lulli-Romssas, Márkosámi guovlluin (Ráisavuotna, Loabát,

Ruvkebargit Skaland Grafittverk fitnodagas Sáččas. Fitnodat ásavuvvui jagi 1917, ja dál dat lea okta máilmmi stuorimus krystállagrafihta buvttadeaddji.

Govva: Sverre Kofoed Berg/Gaska-Romssa musea.

Rivttát, Skánit ja Evenášši) eai leat nu gallis geat barget bohccuiguin ja sii ássat eanet bieđgguid go Finnmárkkus. Dat moadde boazoeaiggáda ássat iešguđet suohkanis. Njealji Ruođa sámečearus main dálveorohat lea Girona suohkanis, lea geasseorohat siskkit Romssas.

Vuoruhuvvon aktevvrat:

- Boazodoalloarkiivvat mat duođaštit rádjarasttideaddji boazodoalu

- Romssa boazosámiid fylkkasearvi ja báikkálaš searvvit
- Andsvatn boazonjuovahat (áidna boazonjuovahat fylkkas)
- Hjerttind Reinkjøtt AS (fitnodat Ráissavuonas mii buvttada bohccobierggu)
- Haldi AS (gávpenjuovvanrusttet Birtaváris, mii buvttada ja vuovdá bohccobierggu ja meahccebuktagiid)

Geadgeindustriija

Romssa baktevuodus gávdnojit ollu málbmašlájat ja industriijamineralat, muhto dál lea dušše grafihttarogganfitnodat Sáččas mii lea doaimmas, earret ráktodoaimma Ráissas ja moadde geadgebolttohaga. Fylkkas leat mánnga fitnodaga mat vuvdet ja buvttadit sádduid, geđggiid, čievrra ja eará huksenávdnasiid ja luondugeđggiid.

Vuoruhuvvon aktevvrat:

- Skaland grafittverk AS jagi 1995 rájes (100 hildomehtera sealluhuvvon áigodagas 1950-1995 Stáhtaarkiivvas Romssas)
- Skogberget AS / Reisaskifer AS
- Lyngen Stein & Skifer AS
- Troms asphalt og betong
- Bergneset Pukk & Grus
- Berg Betong AS

Skiipahuksen ja divohatindustriija

Skiipahuksen ja divohatindustriija lea leamaš nubbin deháleamos ealáhussuorgi Romssas, maŋŋilbiebmogálvoindustriija ja biebmogálvoindustriija. Mearrajohtinealahus ja mearrajohtolat leat leamaš eaktun ealahusa ovdáneapmái. Stuorimus divohagat ja skiipahuksenfitnodagat leat huk-

sejuvvon guokte stuorimus gávpogiidda Hárstták ja Romsa, muhto Davvi-Norgga skiipahuksen- ja divohatgávpogin lea Hárstták njunnošis. Divohatdoaimma Hárstták gávpogis lea maid mearkkašan ollu eará unnit divohagaide ja vuolit lágideddjiide kránnjágieiddain Ivvárstádiin ja Skániin. Mearkkašahti ollu divohatindustriija lea maidái doaimmahuvvon Skiervvás.

Vuoruhuvvon aktevrat:

- Kaarbøs Mek. Verksted, Harstad Stål-industri AS (HAST)
- Ibestad Mek. Verksted
- Grovfjord Mek. Verksted (Norgga stuorimus alumiidnabargofatnasiid buvttadeaddji)
- Odd Berg-Gruppen Romssas (doaimmat mángga industriijasuooggis; Tromsø Bunkerdepot AS, AS Tromsø Kullkran, Trofi AS jna.)
- Tromsø Skipsverft
- Skjervøy Skipsverft
- Harstad Marina (divohat, bálvalus ja smávva fatnasiid gávppašeapmi)

Metálla-, minerála-, elektroteknihkka-, huksen- ja plástaindustriija

Smávvaindustriija lea dehálaš ealáhussuorgi Romssas. Stuora gumme-, plásta-, metálla- ja minerála industriijafitnodagat gávdnojit Romssas, Hárstták gávpogis, Beardus, Málátvuomis ja Vuošvákkis Ivgus, gos lea hui erenoamáš fitnodat.

Vuoruhuvvon aktevrat:

- Finnfjord As, Finnsnesas (máilmmi stuorimus ferrosilium buvttadeaddji)

- Haplast AS Vuošvákkis (eanemus lih-kostuvvan smávva industriijafitnodat Romssas)

Elfápmolágideapmi, čáhci ja luoittáhat, ja doapparčorgen

Stáhta, fylkkasuohkanat ja suohkanat ovddasvástit dábálaččat fápmolágidan-, čáhce- ja rufesuorggi, nu ahte eanaš oassi sin dokumentašuvnnas ii leat mielde dán plánas. Dat guoská erenoamážit čáhce- ja rufesuorgái ja muhtun muddui maidái fápmolágideapmái maid suohkanat organiserejit ja hálddašit, muđui gullet eanaš doapparčorgendoaimmat priváhtasuorgái. Arkiivadoaimmahat galgá seailuhanplána (2020:17) mielde vurket priváhta dieđuid main lea našuvnnalaš beroštupmi, ja stuora riikaviidosaš organisašuvnnaid, stáhtafitnodagaid ja stuorimus fitnodagaid dieđuid, mat laktásit priváhta olbmuide dahje internasionála fitnodagaide. Arkiivvat main lea regionála beroštupmi, ovdamearkka dihte fápmodoaimmahagaid, industriijafitnodagaid ja čáhcerusttegiid arkiivvat ja daid guoskevaš servviid ja joavkkuid arkiivvat vurkejuvvojit dábálaččat regionála dásis.

Vuoruhuvvon aktevrat:

- Stuorimus elfápmodoaimmahagat Beardus
- Tromsø Vind AS (dasa gullá maid Kvitfjell ja Raudfjell bieggafápmu, Nordlys vind)
- Troms Kraft AS (dasa gullá maid Ishavskraft, Arva, Kvitebjørn varme jna.)
- Remiks Miljøpark AS (álggos suohkanlaš)
- Perpetuum

Huksen ja rusttet

Romssa vuotnagilážiin lea husken- ja rusttetealáhusas guhkes hárváneapmi hukset ja divodit viesuid, rusttegiid ja vuoddostruktuuraid. Husken- ja rusttet-suorgi lea ovdánan ollu buorebut Romssa fylkkas go muđui riikkas. Huskensuorgi lea ain okta dain stuorimus ealáhusain priváhtasuorggis.

Vuoruhuvvon aktevrrat:

- Romssa fitnodagat mat áiggiid čada leat leamaš stuorimusat Davvi-Norggas: Barlindhag AS (doaimmat mángga suorggis), Ric.Bjørn AS/Peab, F.Selmer AS (lea mielde Arkiivadoaimmahaga seailuhanplánas), Nordbetong, Totalrenovering AS ja Workinn AS
- Målselv Maskin
- Transport AS
- Takstolfabrikken AS Borkenesas
- NESO (Nordnorske Entreprenørs Service Organisasjon SA) (huksensuorggi stuorimus organisašuvdna Davvi-Norggas)

Johtalus ja ráđu

Suolofylkkas Romssas lea rámsolágan ja hástaleaddji topografiija ja iešguđetlágan eanahámádagat mat leat váikkuhan riddoguovlluid ássandillái. Dábálaččat geavahuvvui fanas fievrredit sihke olbmuid ja gálvvuid. Fanasfievrredeapmi lea nohkan eanet ja eanet ja eanaš fievrredeapmi čadahuvvo dál biillaiguin ja áibmojohtolaga bokte. Ollu Romssa sulluin johtá ain biilafearga. Šalddit ja tuneallat leat dađis huksejuvvon daidda guovlluide gos johtolat lea stuorimus.

Vuoruhuvvon aktevrrat:

- Bussefitnodagat: TIRB (Troms Innland Rutebiler), Senja Rutebil (mielde Cominor AS fitnodagas 2010 rájes), HORB (Harsad Oppland rutebil AS), Troms Buss (dál Boreal)
- TFDS (Troms Fylkes Dampskipsselskap)
- Transportsentralen Romssas
- Lars Holm Shipping AS ja Nordnorsk Shipping AS
- Droššet: Tromsø Taxi AS (Davvi-Norgga boarráseamos ja stuorimus droššeguovddáš), Troms Taxi AS
- TBS (Tromsø budbilsentral AS)
- Hasselberg Transport AS (fárrenfitnodat)
- Lufttransport AS

Gráfalaš industriija, media ja gulahallan

Regionála ja báikkálaš aviissat ja radio/TV, girjelágádušat, reklámafítnodagat, diehtujuohkinteknologiija- ja telegulahallanfitnodagat leat dehálaš servodataktevrrat main lea stuora mearkkašupmi báikkálaš servodahkii. Fitnodagat gaskkustit ollu dieđuid servodahkii, iežaset doaimmaid lassin. Mediasuorggis gávdnojit earret eará stuora govvačoakkáldagat ja filbmabuvttadeamit.

Vuoruhuvvon aktevrrat:

- Buot priváhta aviissat ja rádio- ja TV-doaimmat iešguđet guovllus: Radio Tromsø, TV Tromsø, Bladet Tromsø AS, Fremtid i Nord, Nye Troms, Fremover, Fiskeribladet (heaittihuvvui 2008:s), Harstad-Tidene ja Folkebladet.
- Peder Norbye AS (Norbye & Konsept AS), Lundblad Media AS

- Girjelágádusat: Ruija forlag AS Romsas, Parelius Forlag AS Birtaváris, Sámi Biibbal Beardus, Mánáidgirjelágádus Anitas Eventyrverden Evenáššis
- Máinnus- ja márkanfievrridanfitnodagat: Golu Design, Rivtták, Tank design Romssas
- Fitnodagat mat buvttadit dihtorvuogádagaid ja prográmmagálvvuid: Ramsalt Lab AS

Gálvogávppašeapmi ja priváhta bálvalusdoaimmat, ja buktagiid vuovdindoaimmat

Gálvogávppašanealáhussii gullet agentuvara-, stuora- ja smávvgávppit mat vuvdet buotlágan gálvvuid ja bálvalusdoaimmaid. Eanaš oassi Romssa álbmogis barget dán ealáhussuorggis.

Vuoruhuvvon aktevrat:

- Ovttasussearvvit
- Kjell Arnesen AS
- J. M. Hansen (vuodđofitnodat mas leat doaimmat mángga suorggis)
- Bivttasgávppit: Caplan/Anne-Lise (juvddálaččaid gávpi), Brødrene Johannessen, MAS
- Erenoamášgávppit: Tromsø jernvarehandel, Andresens vaabenforretning (Romssa boarráseamos gávpi mii ain lea doaimmas), Jacob Friis (optihkka), Tromsprodukt/Ressurs Troms, Funkis frisørsalong, AS Bilco, oapmebierriggasgávppit Fretex ja Nordnorsk Boavvikling ANS, govvgávppit Ch. Hansen ja Stokmo, Svaneapotehka
- Håko AL
- Gávpesearvvit

Mátkeeláhus ja turisma, idjadan- ja guossohanbáikkít

Mátkeeláhus ja turisma mearkkaša ollu Romssa barggolašvuhtii ja ekonomijai. Idjadan- ja guossohanbáikkít leat mielde seailuhanplána mátkeeláhusoasis. Seailuhanplánas namuhuvvojit hoteallat, restoránjat ja eará unnit regionála ja báikkálaš doaimmat mat eai leat mielde Arkiivadoaimmahaga seailuhanplánas. Eanaš idjadan- ja guossohanbáikkít fylkkas leat Romssa gávpogis, mii lea Romssa olgoeallin- ja hotealla- ja restoránjagávpot, ja maidái dehálaš čoahkkingávpot. Guovllusuohkaniin leat ásahuvvon ollu odđa mátkeeláhusfitnodagat mat vuvdet vásáhusaid ja iešguđetlágan doaimmaid, nu go mearrabivddu, fállásafári, beana- ja meahccevuodjinmátkkiid ja “guovssahasvásáhusaid”.

Vuoruhuvvon aktevrat:

- Guosseviesut: Vollan Gjestestue Gárgámis, Bios Caffe Hánssagiettis, Senjakroa Silsand báikkis ja Buktamoen Gjestestue Mátatvuomis
- Guhkesáiggi doaimmahuvvon olgoeallinfitnodagat: Prelaten, Blårock, Rorbua, Yonas Pizza, Restaurant Smak, Ølhallen, 4 roser ja Gildetun
- Idjadanbáikkít: Tromsdalen gjestgiveri, Bondeungdomslagets Saga hotell (ja Kaffistova), Scandic Grand hotell, Ami hotell, Enter Tromsø, Finnsnes Hotell
- Turistafálaldagat: Fjellheisen, Polar Park ja Senjatrollet
- Eará fitnodagat mat dán guovllus fáallet guovssahas- ja vásáhursturisma: Lyngen North AS, Lyngen Arctic Adventures AS, Guide Gunnar ja Tromsø Villmarksenter

Ruhtadeapmi, dáhkádus, opmodat, viesut ja báikkálaš biras

Suorggis lea alla diehtoárvu sihke báikkálaš servodaga ja regiiovna dáfus.

Vuoruhuvvon aktevrrat:

- Troms boligbygging / Bonord (mearkkašahti huksenfitnodat, hálddaša ásodatsearvvi viesuid)
- Ovdánahttin- ja ásodatsearvvit, ja ássiidsearvvit
- Arkitektakantuvrrat: A3 Arkitektkontor AS / Viggo Ditlevsen (báلكkašumi vuoti), 70 grader N Arkitektur ja Blå Strek Arkitekter AS (kontroversiealla)
- Barlindhaug Consults AS / Barlindhaug Eiendom AS (doaimmat mángga suorggis)
- Pellerin AS (álggii margariidnabuvtta-deaddjin, dál opmodathálddašeaddji)
- SNE opmodatsoabadalli
- Davvi-Norgga Seastinbáńku 1
- Davvi-Norgga dáhkádus

Oahppu, dutkan ja IT-teknologiija

Oahppo- ja dutkansuorgái gullet priváhta dutkanásahusat, ja áigequovdilis dearvašvuodáásahusat mat barget dutkandoaimmaiguin. Almmolaš suorgi stivre eanaš ásahusaid, muhto priváhta aktevrrat gávdnojit buot dásiin. Muhtun oktavuodain sáhtta leat váttis diehtit lea go arkiiva almmolaš dahje priváhta (eanet dan birra Arkiivadoaimmahaga sealluhanplána 2020:26)

Vuoruhuvvon aktevrrat:

- Priváhta vuodđoskuvllat ja skuvlain-ternáhtat: Ekrehagen skuvla, Siskkit Gáivuona Mánáid- ja Nuoraidskuvla,

Nordborg skuvllat, Straumfjordnes skuvla

- Kristtalaš skuvllat: Álbmotallaskuvla 69 Grader Nord, Fjellheim Biibalskuvla
- Priváhta mánáidgárddit, maidái sámi mánáidgárddit
- Vår Frue skuvla
- Steinerskuvla Romssas
- Akademia Borealis, Akademihkalaš searvi, Polyteknihkalaš searvi
- Studeantaservodat Driv
- Ovttaskasolbmot nu go dutkit ja dieđalaš bargit
- Nordnorsk Datatjeneste AS

Dearvašvuohta ja sosiáladilli

Ollu dehálaš ja stuora searvvit mat gusket dearvašvuhtii ja sosiáladillái ásahuvvojede soahtegaskaáiggis. Dat leat buohkat váikkuhan báikkálaš ovdáneapmái, ja viidábut go iežaset suorggis gaskkustan máhtu/dieđuid mii ollugiidda lei dehálaš ja dárbbášlaš. Arkiivadoaimmahat vuoruha riikaviidosaš beroštusorganisašuvnnaid main lea alla miellahttolohku omd.: Norgga Nissoniid Dearvašvuodasearvi, Norgga čalmmehemiidlihttu, Bealjemiidlihttu, Váibmo- ja geahpesbuhcciid riikkasearvi (LHL), Norgga Ástmá- ja allergiijasearvi (Arkiivadoaimmahaga sealluhanplána 2020:27). Báikkálaš servviid ja joavkkuid arkiivvat vurkejuvvojit regionála dásis ja leat mielde dán sealluhanplánas.

Vuoruhuvvon aktevrrat:

- Regionála dahje báikkálaš searvvit ja joavkkut: Romssa Rukses Ruossa, Alit Ruossa, Álbmotdearvašvuodasearvi, Dearvašvuodasearvvit, dálueamit-searvvit, gádjunsearvvit ja dearv-

vašvuodajoavkkut, LPP Romsa ja Finn-
márku

- Regionála ja báikkálaš fágaorgani-
sašuvnnat: Doavtter-, buohccedivššár-,
psykologasearvvit jna.
- Persovdnaarkiivvat sin maŋis geat leat
áŋgiruššan suorggi doaimmaid ovdii

Dáidda ja kultuvra

Dáidda ja kultuvra lea dehálaš oassi
báikkálaš ja ovttaskas olbmo identitehtas.
Duodastusain lea kultur- ja sosiálahistorj-
jálaš diehtoárvu, ja dan lassin dat dievas-
mahttet almmolaš arkiivvaid dan sivas go
priváhta aktevrrat dávjá oassálastet alm-
molaš kulturpolitihkas.

Vuoruhuvvon aktevrrat:

- Aktevrrat geat mearkkašit ollu sih-
ke báikkálaččat ja regionálalaččat:
Orkeastarat, korpsat, lávlunjoavkkut,
revyjoavkkut, čuojahanjoavkkut ja ar-
tisttat, jazzjoavkkut, teáhterjoavkkut,
dáiddasearvvit, filbmasearvvit, lohkan-
joavkkut, kulturमितosearvvit, histor-
jásearvvit, duodjesearvvit jna.
- Divišuvdnamusihkka ja sii geat barget
militearamusihkain
- Mánngabealatvuodá ovddideaddjit
(omd. Duodjesearvvit Olmmáivákkis ja
Dálošvákkis, mánngakultuvrralaš dáid-
da ja kultuvra)
- Girječállit, dáiddárat ja musihkkárat/
šuoŋadahkkit

Festiválat, lágideamit ja ad hoc.organisašuvnnat

Didolašvuolta ahte Davvi-Norggas ja Roms-
sas lea erehliiggán ja allaárvosaš kulturárbi
čalmmustahthuvvo festiválain, báikkálaš

kulturdoaluin ja lihkadusain mat leat ása-
huvvon ja organiserejuvvon dihto ášši ja
ulbmila várás.

Vuoruhuvvon aktevrrat:

- Hárstták Musihkkariemut (pioneara)
- Guovssahasfestivála
- TIFF (Romssa Riikkaidgaskasaš filbma-
festivála)
- Riddu Riđđu (Riikkaidgaskasaš álgoál-
bmotfestivála)
- Márkomeannu Searvi
- Ordkalotten
- Gálsafestivála (Karlsøyfestivalen)
- Buktafestivála (Buktafestivalen)
- Romssa Jazzfestivála (Tromsø Jazz-
festival)
- Foldvik Marked og kystkulturfestival
- Midnight Sun Marathon
- Rabalderfestivála (mánáidfestivála)
- Spinnvil Rokkefestivála (Dálošvákki
duodjesearvi)

Valáštallan, vuoiŋgasteapmi ja olgoáibmoeallin

Organiserejuvvon valáštallan, vuoiŋgas-
teapmi ja olgoáibmoeallin lea Romssa
stuorimus álbmotlihkadus masa ollugat
oassálastet. Álbmotvaláštallamii servet
stuorámuš searvvit, sihke miellahtuid ja
doaimmaid dáfus. Sihke albmát, nisso-
nat, nuorat, mánát ja boarrásat iešgudet
čearddalaš duogážiin ja servodatsurggi-
in oassálastet doaimmaide. Arkiivado-
aimmahaga seailuhanplána (2020:30):
Arkiivadoaimmahagas lea erenoamáš
ovddasvástádus dokumenteret Norgga

valáštallanlihtu ja valáštallanlihtu sier-
ralihtuid. Faláštallanbiirriid duođáštusaid
berre seailluhit ja vurket regionála dásis.
Arkiivadoaimmahat ovddasvástida maid
Norgga Turistasearvvi (Norgga stuorimus ol-
goáibmoorganisašuvdna) duođáštusaid. Tu-
ristasearvvi miellahttoservviid ja báikkálaš
servviid duođáštusaid berre seailluhit re-
gionála dásis.

Vuoruhuvvon aktevvrat:

- Viiddis dokumentašuvdna fylkkavii-
dosaš ja báikkálaš valáštallanjoavk-
kuin ja servviin: spábbačiekčan (omd.
TIL), giehtaspáppastallan, volleyspáp-
pastallan (omd. Brødstadsbotn IL),
bođuvaláštallan, vuojadeapmi, turn,
čuoigan, heibun ja fágádallan.
- Olgoáibmoeallimii gullelaš searv-
vit: Mátkkoštansearvvit ja bivdo- ja
guolástussearvvit
- Persovdnaarkiivvat mat gusket
valáštallamii ja vuoiŋnasteapmái (bu-
ollisearaid arkiivvat)

Osku ja eallinoaidnu

Báikkálaš vuoiŋgalaš ja ideologalaš osk-
kuservodagaid duođáštusat seailluhuvvo-
jit ja vurkejuvvojit regionála dásis, ja leat
mielde dán seailluhanplánas. Muhto Ar-
kiivadoaimmahat seailluha duođáštusaid
maid iešguđet oskuservodagat ja máilm-
mioskkut addet, ja duođáštusaid osku-
servodagaid ovttasbarggus nationála dá-
sis (Arkiivadoaimmahaga seailluhanplána
2020:29).

Vuoruhuvvon aktevvrat:

- Romssa Fridjagirku
- Luterálaš lestadialaš čoakkalmasat
- Adveantagirku Romssas

- Hellodatgirku Filadelfia
- Al Nor Guovddáš/Davvi-Norgga Isláma
guovddáš
- Katolihkalaš girku Davvi-Norggas –
Tromsø Stift
- Ruošša-ortodoksa searvegoddi Roms-
sas
- Thailándda Buddhistaservodat
Davvi-Norga
- Bahai Servodat Romsa
- Šamánalihttu Romsa
- Kidane Eritrea Ortodoksa Girku,
Finnsnesas
- Humanehtalaš lihttu Romsa

Nissonat ja nissonlihkadus

Vuorkkáin gávdnojit arkiivaávdnasat ár-
bevirolaš nissonorganisašuvnnaid maŋis,
muhto arkiivvat leat váilevaččat ja unnán
oktiiheivehuvvon. Dearvvašvuodasearvvit,
gádjunsearvvit, dálueamitsearvvit, duodje-
searvvit jna. leat dehálaš searvvit maid
nissonat leat jođihan, ja dat čájeha ahte
nissonat leat servodatberošteaddjit ja
servodahkii mávssolaččat. Davvi-Norgga
Bargiidlihkadusa arkiivvas leat vurkejuv-
von muhtun ráje dieđut bargiidnissoniid
lihkadusas. Vuorkkáin váilot duođáštusat
nissonpolitihkalaš geahččansajis. Duođáš-
tusat nissonservviin ja nissonlihkadusain
váilot, nu maddái arkiivvat nissondutka-
mis. Eanet ja eanet nissonat leat maŋimuš
logi jagi searvan politihkalaš doaimmaide
mii galggašii oidnot, ja danne lea dárbu
vuoruhit dieđuid ja duođáštusaid nissoniid
maŋis geat viššalit leat bargan politihkas
ja servodatdoaimmaiguin.

Vuoruhuvvon aktevrat:

- Fokus searvvit Romssas, nissoniid ja ovddidanáššiid forum: NKS Troms Krets oktan báikkálašservviiguin, Spire Tromsø, Saih-Tromsø (ohppiidsearvi), Kvinnefronten Tromsø og omegn, Troms Bygdekvinnelag oktan báikkálašservviiguin (Báhccavuotna, Kilhus, Giehtavuotna, Mátatvuopmi, Siellatvággi, Sjørdalen, Sjørvik ja Runášši), Norgesunionen av Soroptimistklubber Romsa ja Hárstták
- Fitnodagat maid nissonat eaiggáduššet
- Báikkálaš ja regionála nissonaktivistaid, nissondutkiid, nissonpolitihkkárriid ja servodatberošteddjiid persovdnaarkiivvat

Mánáid- ja nuoraidorganisašuvnnat

Nuoraidorganisašuvnnat nannejit okta- vuodaid ja váikkuhit báikkálaš kultuvrii gávpogiin ja boaittoealeguovlluin. Vuosttaš nuoraidorganisašuvnnat mat vuoddu- duvvojedje Romssas ledje radikálat sihke kultuvrralaččat ja politihkalaččat, muhto dálá organisašuvnnaid váldoulbmil lea ovdidit kulturdoaimmaid ja kulturárbevieruid, omd. álbmotdánsum, musihkka ja teáhter. Dál leat ollu eaktodáhtolaš mánáid- ja nuoraidorganisašuvnnat mat organiserejit ja jodihit doaimmaid Romssa mánáid- ja nuoraidráđi, TROBUR, “guovddi” vuolde. “Guovddi” vuollái gullet sihke politihkalaš ja ideologa organisašuvnnat mat jodihit: iskkárdoaimmaid, kulturdoaimmaid, nuoraid politihka ja oskkolaš doaimmaid.

Vuoruhuvvon aktevrat:

- Romssa nuoraidfylka ja báikkálaš nuoraidsearvvit
- Searvvit ja joavkkut mat gullet Romsa mánáid- ja nuoraidráđi, TROBUR

guovddi vuollái: 4H, iskkárat ja KRUK- KRUM, Romssa Noereh, Bonju nuorat Romsa, politihkalaš ja oskkolaš nuoraidorganisašuvnnat

Luondu ja birasgáhtten

Biraslihkadus lea šaddan okta deháleamos sosiála fágalihkadussan Norggas, nugo biraslihkadus. Ollu berošteaddjit dán suorggis Romssas leat pionearat ja sin bargu lea vearditmeahtun. Sii leat maiddái hui nuora ja digitála.

Vuoruhuvvon aktevrat:

- Romssa Luonddugáhttenlihttu ja guokte báikkálaš searvi: Romsa ja dan birrasis ja Ráisa
- Fylkkasearvi Luondu ja Nuorat, ovttain báikkálaš servviin: Romssa Luondu ja Nuorat

Politihkalaš bellodagat ja organisašuvnnat

Arkiivadoaimmahat ovddasvástida riikkadási politihkalaš guovddášbellodagaid ja olgešbellodagaid arkiivvaid. Báikkálaš ja regionála bellodatarkiivvaid berre sealluhit ja vurket regionála dásis, earret bellodatarkiivvaid Svalbárdas ja gurutbellodagaid arkiivvaid Romssas (Arkiivadoaimmahaga seilluhanplána 2020:8 ja 36). Bargiidlihkadusa arkiiva ja girjerádju (Arbark) dikšu ja seilluha LO váldoserviid arkiivvaid (LO váldoorganisašuvnna ja fágalihtuid) ja gurutbeale bellodagaid váldoorganisašuvnnaid arkiivvaid, erenoamážit dieđuid ja čálašemiid mat gusket organisašuvnadoaimmaid, ja Romsii ja Svalbárdii. (Arbark seilluhanplána arkiivvaide “Å bevare fortida med framtida” 2022). Muhtun priváhtaarkiivvat leat maid geigejuvvon Arbark ásahussii (geahča hivvodatguorahallama s. 11 mildosis).

Vuoruhuvvon aktevrrat:

- Olgešbeale ja guovddáš bellodagat ja organisašuvnnat, ja iešguđetlágan gililisttut

Bargoaddi- ja bargiidorganisašuvnnat, ja fidno-, ealáhus- ja fágasearvvit

Arkiivadoaimmahat galgá sealluhit vál- doorganisašuvnnaid arkiivvaid. Báikkálaš ja fylkka organisašuvnnat hálddašuvvojit regionálalaččat. Stáhtaarkiiva Romssas, ABANN bokte joatká áimmahuššamis dokumentašuvnna mii guoská fidno- ja fágaserviide mat dorjot gurutpolitihka Romssas (Arkiivadoaimmahaga sealluhanplána 2020:8 ja 31). Bargiidlihkadusa arkiiva ja girjerádju (Arbark) sealluha LO válDOServiid arkiivvaid (LO válDOorganisašuvnna ja fágalihtuid) ja gurutbeale bellodagaid válDOorganisašuvnnaid arkiivvaid, erenoamážit dieđuid ja čálašemiid mat gusket organisašuvnadoaimmaide, ja Romsii ja Svalbárdii. (Arbark sealluhanplána arkiivvaide “Å bevare fortida med framtida” 2022). Muhtun priváhtaarkiivvat leat maid geigejuvvon Arbark ásahussii (geahča hivvodatguorahlama s. 11 mildosis).

Sápmelaččat álgoálbmot

ILO-konvenšuvdna maid Norga ratifiserii 1990:s cealká ahte sápmelaččat leat álgoálbmot. Sámiálbmot lea álo ássan Sámis mii lea lávdaduvvon Norgga, Ruođa, Suoma ja Ruošša riikkarájaid rastá. Romssas lea registrerejuvvon ahte sámít leat ássan buot suohkaniin juo doloža rájes. Arkiivadoaimmahat sealluha arkiivvaid mat gusket sámi kultuvrii ja servodateallimii Sámi arkiivva bokte mas lea našuvnnalaš ovddasvástádus sealluhit sámi diehtogálduid ja raporteret Riikkaarkivárii ja Sámediggái. Sámi servodat oažžu sierra sealluhanplána, maid Sámi arkiiva lea ráhkadeamen (Arkiivadoaimmahaga sealluhanplána s. 8).

Boazodoalu, boazodoallovuđot industriija, serviid ja joavkkuid priváhtaarkiivvat leat namuhuvvon dás ovdalis.

Vuoruhuvvon aktevrrat:

- NSR (Norgga Sámiid Riikkaservi) ja báikkálaš searvvit: Romssa Sámi Searvi NSR, Gáivuotna sámi searvi NSR, Návuona Sámiid Searvi NSR, linna ja Biras Sámiid searvi NSR, Moskavuotna NSR, Sáččá ja Biras Sámiid searvi NSR, Hárstták ja Biras Sámiid searvi NSR.
- Jieknamearragávpot SFF (Sámiid Álbmotlihttu) ja báikkálaš- ja gilisearvvit, ja kulturpolitihkalaš searvvit
- Nuoraid- ja váhnenorganisašuvnnat: Romssa Noereh, Sámi studeanttaid searvi Romssas ja Sámi váhnenfierpmádat
- Odđa ja boarrásut nissonorganisašuvnnat: Sáráhká (duođaštusat váilot vuorkkás 2005 rájes), dearvvašvuođasearvvit jna.
- Sámi valáštallan-, kultur-, ja dearvvašvuođaorganisašuvnnat
- Sii geat čalmmustahttet luohteárbevieru ja dieđut mat gullet luohteárbevirrui, ja duođaštusat mat leat vuolgán sámi njálmmálaš árbevieruin (luohtearkiivvat)
- Duodjesearvvit: Husflidslaget Olmáivákkis, Stuornjargga Sámi duodji og Romssa Samiid Duodji
- Sámi festiválat ja ad hoc-organisašuvnnat: Riddu Riđđu festivála (mielde Arkiivadoaimmahaga sealluhanplánas), Márkomeannu Searvi, Ad hoc ánggirdeapmi ”Álgoálbmogat, luonddugeavaheapmi ja luonddugáhten”.

- Girjelágádusat ja kulturvuđot ealáhusdoaimmat: Várdobáiki, Parelus Forlag AS Birtaváris, Sámi Biibbal Beardus
- Boazodollui gullevaš priváhtaarkiivvat (geahča bajilgova dás ovdalis)

Kvenat/norggasuopmelaččat ja eará nationála unnitlogut

Kvenat/norggasuopmelaččat leat okta dain viđa nationála unnitlogujoavkkuin Norggas ja sis lea nana historjjálaš gullevašvuohta guvlui. Sealluhanplánas lea erenoamáš ovddasvástádus áimmahuššat sin duođaštusaid. Kvenat bohte Suoma ja Ruođa davimus guovlluin Davvi-Norgii 1500-logu rájes gitta 1945-logu rádjai. Arkiivadoaimmahaga ovddasvástádussii gullá áimmahuššat arkii-vvaid mat duođaštit kvena unnitlogu (Arkiivadoaimmahaga sealluhanplána 2020:4).

Plánadokumeantta barggus leai maid dehálaš oažžut mielde eará nationála unnitloguid duođaštusaid, mat juvddálaččaid, romálbmoga ja romániálbmoga maŋis lea báhcán Romssa arkii-vvaide. Juvddálaččaid arkii-vaávdnasat sealluhuvvojit ja vurkkoduvvojit Juvddálaš museas Troandimis.

Vuoruhuvvon aktevrrat:

- Ruijan Kaiku AS (almmustahtto Nordavis AS bokte) (riikkaviidosáš kvena aviisa)
- Norske Kveners Forbund (lea mielde Arkiivadoaimmahaga sealluhanplánas) ja báikkálaš searvvit Návuonas, Ráissas, Gáivuonas, Ivgobađas ja Romssas
- Kvääninuoret/Kvenungdommen
- Kvenlandsforbundet (mielde Arkii-vadoaimmahaga sealluhanplánas) Ivgus ja Ráissas

- Norsk-finsk forbund (mielde Arkiivadoaimmahaga sealluhanplánas) oktan báikkálaš servviiguin Ivgus ja Ráissas
- Sii, geain lea čanastat juvddálaččaide ja romániálbmogii/táhteriidda

Sisafárrejeaddjit ja mánggakultuvrralaš joavkkut

Ii oktage arkii-va leat vurkejuvvon daid joavkkuid maŋis.

Vuoruhuvvon aktevrrat:

- Joavkkut ja searvvit: Tromsø tamilforening (Romssa tamilsearvi) (vuodđuduvvon 1988:s) lea boarráseamos, ja Den ukrainske forening (Ukraina searvi) lea fas oddaseamos (vuodđuduvvon njukčamánu 2022). The Association of Ghanaians in Tromsø, Norgga-Ruošša searvi Romssas, Nigerian Association in Tromsø, Liberia searvi Romssas, Forening for Kamerunske in Tromsø, Thailandda buddhismaservodat Davvi-Norggas, eritrealaš kongolaš, filipiinnalaš, somálalaš ja polskalaš searvvit.
- Mánggakultuvrralaš gávppit: Alanya Import, Orient internasjonale Matbutikk AS.
- Restoráŋŋat ja kafeat; Brankos Mathus, Shangrila Restaurant AS.

Doaimbavádjigiid organisašuvnnat

Báikkálaš servviid duođaštusat sealluhuvvojit regionála dásis ja lea dán plánas mielde. Arkiivadoaimmahat ovddasvástida riikkaviidosáš dearvvašvuođa ja sosiála organisašuvnnaid, main lea alla miellahttolohku (Arkiivadoaimmahaga sealluhanplána 2020:27). Arkii-vvat doaimbavádjigiid organisašuvnnaid maŋis Romssas leat hágganan ja unnán sealluhuvvon.

Vuoruhuvvon aktevrat:

- Norgga doaimmashehttejuvvon olbmuid searvi Davvi-Norggas, báikkálaš searvit Návuonas, Ráissas ja Romssas
- LHL Romsa (váibmo- ja geahpesbuhciid riikasearvi Romssas) ja báikkálaš searvit (stuorimus doaimmavádjigiid searvi Romssas)
- Doaimmavádjigiid Oktasašorganisašuvdna (FFO) Romsa (ja báikkálaš searvit)
- Norgga doaimmavádjigiid searvi Hársták
- Norgga čalmmehemiidsearvi Romsa
- Guluhemiid Riikkalihttu Romsa (ja Finnmárku)
- Bealjememiid fylkkasearvi Romsa

Bonjuolbmot

Bonjuolbmuid arkiivva válđoovddasvástádus lea fuolahit seksuála unnitloguid arkiivvaid Norggas. Arkiiva lea kárten bonjuolbmuid eallindili ja organisašuvnadoaimmaid Davvi-Norggas. Prošeakta lea ain jođus, ja sii leat čohkkemin eanet dieđuid.

Vuoruhuvvon aktevrat:

- Homofiilalihkadus Romssas (HBT)
- Lesbaid, Homofiillaid, Bifiillaid ja Transolbmuid Riikasearvi (LLH) ja báikkálaš searvit Romssas.
- Searvi sohabealle- ja seksuálamánggaláganvuoda várás (FRI). Das leat báikkálaš searvit maidái Romssas.
- Bonjunuorat Romssas, báikkálaš searvit Bonju Nuorat Hársták ja biras
- Pride-lágideamit: Hársták Pride ja Davvi-Romssa Pride

Priváhta doaimmahusat ja ásašusat mat fáallet báilvalusaid almmolašvuhtii

Romssas leat ollu priváhta ásašusat mat fáallet dihto báilvalusaid almmolašvuhtii. Dat sáhttet leat dearvvašvuoda-, fuolahus- ja veajuidahhtinbáilvalusat, muhto sáhttet maid oahpahus-, heahteguovddáš-, energija-, buollin- ja gádjun-, hámmán- ja mearrabáilvalusat. Muhtumin lea váttis diehtit lea go arkiiva almmolaš vai priváhta.

Arkiivaásašusain leat juo rájus ollu arkiivvat heaittihuvvon ásašusaid maŋis, nu go arkiivvat báikkálaš ja regionála mánáid-suodjalusa, dikšobáikkiid ja buohceveiesuid maŋis.

Eanet dieđut dieid seailuhuvvon arkiivvaid birra gávdnojit Arkiivadoaimmahaga seailuhanplánas s. 17-18 ja 26-27.

Vuoruhuvvon aktevrat:

- Buohkat geat leat ráhkadan priváhta arkiivvaid leat dehálaččat ja muhtun sin arkiivvain sáhttet sisttisdoallat voigatvuodaáššiid. Priváhta ásašusat ja dat geat leat fállan ja ain fáallet almmolaš báilvalusaid leat: Trastad Gård, Rotsund Gård, Kvæfjord opplevelse og avlastning, Finnemišuvdna, Bjørklund barnehjem, Helsepartner Nord-Norge AS, Ishavsklinikken AS, Aleris, Volvat, liikedikšunklinihkat, Mental Helse Tromsø jna.

Váilevaččat duodaštuvvon joavkkut ja persovdnaarkiivvat beaivválaš eallimis

- Sámi ja kvena guolástusboanddat
- Boazodoallit
- Bonjuolbmot
- Olbmot mánggakultuvrralaš duogážiin

Emmy Lou Sutton eret Kansas nammašaš báikkis bivdomáttkkis Svalbárddas 1932:s.

Govva: Richard L. Sutton. Reprögovva: Chr. Hansen AS/Perspektivet Musea.

- Olbmot geain leat doaimmashehtteju- mit
- Nissonat, erenoamáš nissonrádđe- jeaddji ealáhusat
- Mánát ja nuorat

Skeañkkat ja eaktodáhtolašvuoda ja solidaritehta ovddideapmi, riikkaidgaskasaš organisašuvnnat

Vuoruhuvvon akteverrat:

- Girku gávpotmiššuvdna Romssas
- Gatejuristen Romssas
- Tromssa borramušguovddáš
- Elliidsuodjalus

- Amnesty Internasjonál Romsa
- Palestiinnálávdegoddi, Latin-amerihkkajoavku

Váilevaččat duodaštuvvon suohkanat vuorkkáin

Loabát ja Rivtták suohkaniid ferte vuoruhit – ii oktage duodaštus leat seilluhuvvon seilluhuvvon

Divrrát, Omasvuotna, Báhccavuotna, Beardu, Návuotna, Gáivuotna, Ráisavuotna ja Dieiddanuorri, ja ovddeš suohkanat Ránáidsuolu, Birgi ja Doaskku dálá Sážžá suohkanis, leat váilevaččat duodaštuvvon vuorkkáin.

Priváhtaarkiivvat jagi 1945 rádjai ja 2000 rájes

Buot arkiivaávdnasiid jagi 1945 rádjai berre sealluhit, erenoamážit Davvi-Romssas gos buot boldojuvvui nuppi máilmmisoađis

Lea maid uhcán čohkkejuvvon arkiivvat mat duođaštit servodatovdáneami jagi 2000-logu rájes.

Servodatsuorggit ja aktevrrat Svalbárdas

Arkiivadoaimmahaga ovddasvástádussii gullá čohket ja sealluhit davviguovlluid ja Svalbárdda arkiivvaid ja duođaštusaid. Dás vuollelis namuhuvvojit arkiivvat Svalbárdas mat Arkiivadoaimmahaga sealluhanplánas (2020:38) leat mielde.

Vuoruhuvvon aktevrrat:

- Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS arkiivvat (sealluhuvvon áigodagas 1906-2002, váilot vuorkkás 2002 rájes)
- UNIS – Svalbárdda Universitehtaguovddáš
- Dutkanstašuvdna Kings Bay AS
- Hurtigruten Svalbard AS
- Svalbárdda ealáhussearvi
- Det norske Svalbardselskap
- Svalbard Turn Idrettslag
- Svalbardposten
- Spitsbergen revysearvi

- Kongsberg Satellite Services
- Arctica Svalbard
- LSN Spitsbergen AS
- Svea Tankanlegg AS
- Apotek Spitsbergen AS
- KunstPause Svalbard
- Polarjazz Spitsbergen
- Longyearbyen girjjálašvuodafestivála
- Svalbard Skimaraton
- Spitsbergen Maraton
- Longyearbyen bivdo- ja guolástussearvi
- VISIT Svalbard
- Svalbard musea
- Svalbárddagávpi – COOP
- Svalbárdda bargiidbellodat
- Svalbárdda Bryggeri
- Huset Restaurant AS
- Svalbárdda Villmarksenter
- Mary-Ann's Polarrigg AS

Digitálalaččat ráhkaduvvon priváhtaarkiivvat

Elektronalaš arkiivvat galget vurkejuvvot ja sealluhuvvot álgoálgosaš formáhtas.

3. Ovttasbargu, fierpmádatdoaibma ja ovttastahttin

Seilluhanásahusaidgaskasaš ovttasbargu ja ovttasdoaibma priváhta arkiivasuorggis Romssas ja Svalbárddas lea dárbbášlaš olahit ollislaš servodatdokumentašuvnna mihttomeari daid guovlluin. Vátna ressursaid sáhtta maid geavahit buorebut ja beaktileappot go buot regiovnna seilluhanásahusain lea oktasaš oaidnu movt ovttasbargat ja ovttasdoaimat. Guhkit áigái bohtá dat buorin maidái geavaheddjiide. Bargujuogadeapmi ja fierpmádatdoaibma galgá biddjot vuodđun ovttasbargui nannen dihte doaimmaid buot ásahusain.

Ovttasdoaimmaplána galgá ráhkaduvvot manjil. Dohkálaš arkiivaseilluheapmi Riikkaarkivára njuolggadusaid mielde gáibida sihke fágalaš gelbbolašvuoda ja dohkálaš seilluhanlanjaid. Ovttasdoaimmaplána eaktuda strategijaid mat láidestit ásahusaid olahit iežaset mihtuid, ahte dohkálaččat seilluhit priváhtaarkiivvaid nationála njuolggadusaid vuodul.

Bargoproseassas čielggadit bargujuogadeami, rollaid ja čohkkensurggiid, gáibiduvvo gáibiduvvo ahte oasálaččat gaskaneaset gulahallet bures ja ahte ásahusat siskkáldasat ožžot buori áiggi gávnnahit movt sii galget ovttasbargat ja doaimmaid juogadit.

3.1. Ásahusaid priváhtaarkiivabargu 2023:s

Priváhtaarkiivvat leat priváhta aktevráid, nu go organisašuvnnaid, fitnodagaid, priváhta ásahusaid ja ovttaskasolbmuid arkiivvat.

Fierpmádat lea mearridan arkiivaávdnasiid hárrái maid museat leat ožžon almmolaš

ásahusain ahte, ásahusat galget čielggadit leat go sis arkiivaávdnasat maid suohkanat, fylkkasuohkan- dahje stáhtalašorgánat ja etáhtat leat addán áiggiid mielde. Diehtu lea maid addojuvvon ahte [Arkiivaláhka](#) oktán dievasmahtti lánkaásahusaiguin sisttisdoallá vuđolaš juridihkalaš njuolggadusaid mat gusket almmolaš arkiivahálddašepmái ja gosa dat galget geigejuvvot, dán oktavuođas Arkiiva Romsa (suohkaniid arkiivvat Romssas), Stáhtaarkiiva Romsa (stáhtalaš orgánaid arkiivvat) dahje Romssa gávpotarkiiva (Romssa suohkana arkiivvat) dahje Sámi arkiiva (sámi arkiivvat).

Romssa ja Svalbárdda ásahusat hálddašit priváhtaarkiivvaid čuovvovaččat:

Arkiiva Romsa

Dábálaččat leat buot priváhtaarkiivvat miellagiddevaččat ja arkiivaávdnasiid seilluheapmi berre árvvoštallojuvvot servodatsuorggi, arkiivadahkki ja sisdoalu ektui. Arkiiva Romsa oaidná ollu váilevašvuodaid seilluhuvvon arkiivvain, ja háliida eanet vuoruhit álgoálbmogiid ja unnitloguid, badjelgehččojuvvon joavkkuid, odđááiggi organisašuvdnaeallima, nissonráđdejeaddji ealáhuseallima ja digitála diehtogálduid. Dán rádjai lea Arkiiva Romsa uhcán čohkken priváhtaarkiivvaid, muhto baicce seilluhan suohkanarkiivvaid. Arkiiva Romsa lea ožžon muhtun stuorra ja dehálaš arkiivvaid arkiivahoavdda beroštumi ja priváhta oktavuođaid geažil. Digitála priváhtaarkiivvaid seilluheapmi eaktuda ulbmillaš ánggirdeami ja ahte čohkkenbargu jođihuvvo árrjálaččat. Arkiiva Romsa háliida nannoseabbo ja buoret ovttasbarggu priváhtaarkiivabargiin maid Romssa fylkka-

suohkan lea ásahan, ja áigu doarjut ja fállat fágagelbbolašvuođa vai bargu lihkestuvvá.

Arkiiva Romsa geográfalaš ovddasvástádus-suorgi lea ráddjejuvvon – min fitnodatšiehtadusa mielde – Romssa fylkii, ja suohkanlaš ja fylkkasuohkanlaš hálddašeapmái. Priváhtaarkiivvat, maid Arkiiva Romsa lea sealluhan čájehit ahte lea uhcán erohus almmolaš ja priváhta arkiivvain báikkálaš ja regionála dásis. Danne ráddjet sealluhanpolitihka geográfalaččat, ja váldit badjelasamet vurken- ja sealluhanovddasvástádusa Romssa guovllu priváhtaarkiivvaide mat eai leat digitaliserejuvvon ja mat leat digitaliserejuvvon. Arkiiva Romsa ii seallut arkiivvaid mat gullet eará ásahusaide. Arkiiva Romsa dikšu, registrere ja almmuha ieš arkiivačoakkáldagaid iežas ovddasvástádussuorggi siskkobealde, ležžet dal priváhta dahje suohkanlaš arkiivvat.

Arkiivadoaimmahat – Stáhtaarkiiva Romssas:

Stáhtaarkiiva Romssas doaibmá regionála vuorkáasahussan Bargiidlihkadusa arkiivvaide Davvi-Norggas (ABANN-arkiiva). Muđui galgá Romssa stáhtaarkiiva vuostáiváldit stuorit arkiivvaid main lea erenoamáš regionála ja nationála mearkkašupmi, jos balahuvvo ahte arkiivvat billašuvvet ja manahuvvojit (Arkiivadoaimmahaga sealluhanplána). Dan oktavuodas galgá Arkiivadoaimmahat gulahallat fylkkaovttastahti orgánain. Svalbárdda ja Davviguovlluid ektui lea Romssa Stáhtaarkiivvas erenoamáš ovddasvástádus sealluhit priváhtaarkiivvaid main lea nationála ja riikkaidgaskasaš mearkkašupmi.

Arkiivadoaimmahat – Sámi Arkiiva

Sámi priváhtaarkiivvain lea stuora árvu ollislaš servodatdokumentašuvdnii ja diehtogáldun. Sámi Arkiivvas (Arkiivadoaimmahat) lea našuvnnalaš ovddasvástádus

sealluhit sámi arkiivaávdnasiid. 2023 gárvána sierra sealluhanplána sámi priváhtaarkiivvaid várás. Čielggadanbargu movt ásahusaide gaskasaš ovttasbargu galgá doaibmat sámi priváhtaarkiivvaid sealluheami dáfus lea oassi plánaproseassas. Jos čájehuvvo ahte sámi servodagas váilot dehálaš dieđut muhtun surggiin, de lea dárbu guorran- ja čohkkenbarggu bidjat johtui buhtadan dihte váilevašvuodaid. Sámegealla ja kulturmáhttu galgá geavahuvvot arkiivaávdnasiid čalmmustahttimis ja digitála gaskkusteamis, bálvalan dihte buot geavaheaddijjoavkkuid. Máhtolašvuođa háhkan sámi (siviila) servodagas mearkkaša hui ollu min oktasaš boahtteáigái, ja beassat diehtogálduid ávkkástallat arkiivvaid bokte lea min demokrátalaš vuoigatvuotta.

Ivvárstádik girjerádju:

Ivvárstádik álbmotgirjerádju sealluha iežas vuorkkás smávit arkiivačoakkáldagaid maid báikkálaš searvvit ja priváhta olbmot leat addán. Girjerádju ii leat ieš čohkken čoakkáldagaid, muhto daid leat ovttaskasolbmot buktán dan sivas go girjerájus lea vejolašvuotta arkiivvaid sihkarastit iežas vuorkkás amas eai mannat duššás. Dehálaš bånkoarkiiva gaddjojuvvui dieinna lágiin. Arkiivvat eai leat dikšojuvvon ja daid ii sáhte almmuhit. Girjerádju gaskkusta iežas báikkálašhistorjjálaš čoakkáldagaid ja arkiivaávdnasiid (omd. jotkkolaš gaskkustanprošeakta “Lokalhistorisk sus”) ovttasbarggus Ivvárstádik historjáserviin ja Lulli-Romssa museain. Girjerájus ii leat áigumuš čohkkegoahtit arkiivvaid boahtteáiggis ja lea posiitiiva oktasaščovdosiidda ja fylkkaviidosašovttasbargui.

Gaska-Romssa musea

Gaska-Romssa musea vurke ja sealluha stuorra priváhta arkiivačoakkáldaga Romssa fylkka ovddas. Čoakkáldagas ledje 191 arkiivva jagi 2020, oktiibuot 216 hildomeh-

tera. Gaska-Romssa musea ii čohkke gal ieš priváhtaarkiivvaid, muhto árvoštallá ja vuostáiváldá go olbmot daid buktet. Dainna lágiin sáhtta dadjat ahte museas lea leamaš priváhtaarkiivvaid dáfus fátmasteaddji čohkkenpolitihkka, ja dál dat sealluha ollu priváhtaarkiivvaid iežas geográfalaš guovllu siskkobealde.

Gaska-Romssa musea háliida bissut re-giovnna guovddášásahussan man ovd-dasvástáduš lea čohkket báikkálaš historj-jálaš materiálaid nu go; kulturhistorjjálaš dávviriid, govaid ja priváhtaarkiivvaid. Čohk-kendoaimmat galget eanaš čađahuvvot dan geográfalaš guovllus gos Gaska-Romssa museas lea hálddašanovdasvástáduš. Nugo suohkanat Beardu, Báhcavuotna, Divrrát, Mátatvuopmi, Sážžá ja Ráisavuotna. Jos priváhta arkiivafierpmádat háliida ahte musea galggašii hálddašit ja ovddasvástidit

eará erenoamáš fáttáid dahje surggiid, de áinnas sáhttit dan birra ságastallat. Musea háliida vuoruhit materiálaid lagasbirrasis. Dat álkidahtta iežamet dutkandoaimmaid go diehtogáldot leat min iežamet viesus, ja dasto besset maid báikkálaš historihkkarat geavahit olámuttolaš gálduid.

Gaska-Romssa musea lea priváhtaarkiiv-vaide ásahan heivvolaš sealluhanlanjaid Sundlia leirii. Museas leat maid lanjat das lahka, mat bures sohpet lohkanlatnjan. Sealluhanlatnja lea doarvái stuoris vurket musea dálá arkiivvaid, muhto sáhtta šaddat sajihisvuolta boahhteáiggis. Musea lea juo vurken stuoribuš arkiivvaid Stáhtaarkiivvas Romssas, ja háliida áinnas joatkkit ortnega.

Musea lea iežas bargoplánas ja Doai-bmaplánas 2024 cealkán ahte priváhta arkiivačoakkáldagaid ferte lagabui dárkkis-

Elen ja Aslak Persen Siri guldaleamen sámi rohkobottu rádios, Gammelgården Havnes. Jahki lea 1936.

Govva: Annie Giæver/ Davvi-Romssa musea.

tit. Dan proseassas galget arkiivaávdnasat, mat Arkiivalága njuolggadusaid mielde leat almmolaččat geigejuvvot Stáhtaarkiivii/Arkiiva Romsa.

Davvi-Romssa musea:

Davvi-Romssa museas ii leat vel dán rádjai almmolaš sealluhanpolitihkka, muhto áigumuš lea ahte dat galgá sajis 2024:s. Musea ii vuorut čohkket priváhtaarkiivvaid váilevaš resurssaid geažil, muhto museii lea sihke lunddolaš ja sávahahtti čohkket arkiivvaid mat Davvi-Romsii leat mávsolaččat (suohkanat Omasvuotna, Ivgu, Gáivuotna, Ráisa, Skiervá ja Návuotna). Musea vuoruha erenoamážit arkiivvaid main lea čuovvovaš sisdoallu; kvena ja sámi giella ja historjjá, 2. máilmmisoahti, odđasishuksen, searveallin ja gávppašepmi/gávppit.

Davvi-Romssa musea háliida ahte buot ásašusain galggašii baicce gelbbolašvuoh- ta priváhtaarkiivasuorggis buoriduvvot, ii ge čohkket arkiivvaid ovttá ásašussii nu ahte gelbbolašvuoh- ta nannejuvvo dušše muhtun priváhtaarkiivabargiin. Ásašusaid- gaskasaš ovttasbargui galggašii baicce min oaivila mielde ásašuvvot fierpmádat gos mii oahppat guhtet guoimmisteamet ja juo- gadat doaimmaid fágasuorggi siskkobea- lde (neahtasiiddut, čoakkáldagat jna.), ja čađahat ovttasbargoproševttaid maid buot ásašusat atnet ávkkálažžan, go resurssat juogaduvvojit ásašusaid gaskka.

Mii eat hálit vurket musea arkiivvaid eará sajis go iežamet ásašusas. Musea arkii- va ii leat stuoris, ja museas lea alcces vuorkálanjat arkiivvaid sealluheapmái ja das lea maid vejolašvuoh- ta daid buorebut čalmmustahttit, ovdamearkka dihte ovttas- barggus regiovna universitehtagirjerájui- guin. Ohpihii lea nu ahte resursaváilivuoh- ta jodihit ovdánahttindoaimmaid lea leamaš ja lea stuorimus hástalus arkiivasuorggis. Davvi-Romssa musea háliida ieš čađahit

barggu, bisuhan dihte gelbbolašvuoh- ta mu- seas ja guovllus. Jos earát čađahit dáid doaimmaid min ovddas, de ii leat mis vejo- lašvuoh- ta buoridit gelbbolašvuoh- ta arkiiva- suorggis dahje ásašusas.

Davvi-Romssa museas leat leamaš uhcán olmmošlaš resurssat bargat priváhtaar- kiivvaiguin, muhto čakčat 2023 almmuhii musea 100% virggi hálddašit govva- ja his- torjjálaš arkiivvaid. Arkiivabargi deháleamos bargun lea earret eará priváhtaarkiivvaid katalogiseret ja digitaliseret, ja lágidit daid nu ahte dutkit, báikkálaš historihkkarat ja eará berošteaddjit besset daid geavahit.

Perspektivet Musea

Perspektivet Musea čađaha doaimmaidis Strategiiija (2023-2027) ja Čohkkenplána (2023-2027) vuodul. Das boah- tá ovdan ahte musea galgá vuosttažettiin dikšut, sih- karastit ja čalmmustahttit govvačoakkál- dagaid mat juo leat museas, erenoamážit Knut Stokmo čoakkáldagaid. Museas lea hui čavga čohkkenpolitihkka resursavái- livuoh- ta geažil. Musea čohkke:

- Girječálli ja govvadáiddára Cora Sandel/Sara Fabricius (1880-1974) arkii- vaávdnasiid. Sivvan dasa lea ahte mu- sea juo eaiggáduššá ja hálddaša ollu su govaid, ja stuora čoakkáldagaid mat sisttisdollet dávviriid, girjjiid ja govaid. Musea mielas lea dehálaš doallat daid čoahkis dutkama ja gaskkusteami várás.
- Eará govvačoakkáldagaid (árvoštala- lama vuodul): Dat dohkkehuvvot ja vuostáiváldojuvvot jos omd. dovddus báikkálaš govveaddji lea daid govven, ja jos muđui dievasmahttet ja ollistit čoakkáldagaid mat juo leat museas.
- Čoakkáldagaid maid lea vejolaš geava- hit musea dokumentašuvdna-, čájá- hus- ja dutkanproševttain.

WOW- Walls of Women Romssas suidnemánus 2021, dalle go Cora Sandel/Sara Fabricius oaččuiga sierra seainni lahka Perspektivet Musea. Musea seailluha maid arkiivva girječálli ja govvadáiddára manjis.

Govva: Mari Hildung/Perspektivet Musea.

Govva lea animašuvdnabargobájis maid Perspektivet Musea lágidii ovttasbarggus TIFF juniorain. Doppe ráhkaduvvojedje iPad filmmat mas Stokmo AS Romssa govvačoakkáldat geavahuvvui, allaárvošaš govvačoakkáldat gávppoga ovdáneamis ja govvahistorjjás.

Govva: Mari Hildung/Perspektivet Musea.

Perspektivet Musea čohkke dušše ávdnasiid dás ovdalis namuhuvvon eavttuid vuodul, ja dat bargu lea sakka ráddjejuvvon. Deháleamos lea dikšut, sihkkarastit ja čalm-mustahttit ávdnasiid mat juo leat musea hálddus. Jos Perspektivet Museas galggašii eará vuoruhit, de dat livččii govvasuorgi. Mo dat galggašii dahkkot lea ášši masa ferte manjil máhccat, ja musea resurssat galget ovddimusat geavahuvvot hálddašit čoakkáldagaid mat juo leat museas vai nagoda geavaheddjiide addit buriid fálaldagaid.

Perspektivet Musea ii oainne váttisvuhtan sealluhit arkiivvaid eará ásašus. Musea vurke juo ollu arkiivaávdnasiid Romsa Stáhtaarkiivvas ja Nátióalagirjerájus Muoffis. Arkiivvaid sáhttet áinnas earát hálddašit. Dat dáidá guoskat ovddimusat báberarkiivvaid seilluheapmái. Eanet eahpečielggas lea dat ahte livčče go buoremus hálddašit govvaarkiivvaid museas, gos gelbbolašvuolta lea juo.

Svalbárdda musea:

Svalbárdda musea seilluhanpolitihka lea vurket ja seilluhit priváhtaarkiivvaid olbmuid manjns geain lea čanastupmi Svalbárdii, ja báikkálaš joavkkuid ja servviid arkiivvaid. Arkiivaávdnasiin galgá leat kulturhistorjjálaš mearkkašupmi ja Svalbárdii guoskevaččat. Musea oaivila mielde gullá Svalbárda sin ovddasvástádussuorgái. Dássázii ii leat musea aktiivvalaččat čohkken priváhta arkiivaávdnasiid. Olbmot ja searvvit leat ieža váldán oktavuoda ja addán arkiivvaid museii áigodagas 1964-2023. Dál dikšojuvvojit, digitaliserejuvvojit ja registrerejuvvojit arkiivaávdnasat Asta bokte. Svalbárdda musea vástida sullii bealle jahkebarggu arkiivadoaimmaide, ja musea mielas dat lea doarvái joatkit dálá ortnega. Seilluhanvejolašvuodát ja vuorkálanjat leat buorit. Svalbárdda musea lea ain positiiiva oktasaščovdosiid, muhto dat guoská vuosttamuzžan digitálalaččat ráhkaduvvon

arkiivvaide, ja digitála arkiivvaid vuren- ja seilluhančovdosiid.

Lulli-Romssa musea

Lulli-Romssa museas (STMU) ii leat dán rádjai sierra sisačoagginpolitihka, muhto dat lea ráhkadeamen čoakkáldathálddašánplána iežas doaimmaid várás. Plána galgá sisttisdoallat musea sisačoagginpolitihka, ja arkiivvaid seilluhanpolitihka lea oassi musea sisačoagginpolitihkas.

Musea lea gaskaboddosaččat heaitán vuostáiváldimis dávviriid (earret dávviriid mat regiovdnii leat dehálaččat). Sivvan dasa lea ahte museas leat stuora čoakkáldagat mat eai leat vel dohkálaččat registrerejuvvon, ja mii háliidat vuos ráhkadit oppalaš bajilgova buot čoakkáldagain ovdal go álggahat čohkkendoaimmaid. Seamma gusto muhtun muddui arkiivadoaimmaide. Musea hálddaša moadde priváhtaarkiivva (maid kártenbargu čájeha), muhto arkiivabargui eai leat resurssat vuoruhuvvon ja eai ge leat plánat čohkkegoahit arkiivvaid lagamus jagiid. Musea lea mearridan vuostáiváldit moadde priváhtaarkiivva mat dál seilluhuvvojit Sállat, Giehtavuona, Dielddanuori, Loabát, Ivvárstádk ja Hárstták suohkaniin. Dat bargu ii leat vel čađahuvvon, muhto plána mielde galgá okta dain guoskevaš arkiivvain vuostáiváldot 2023:s.

Musea čohkkensuorgi ii leat čielggaduvvon, muhto čohkkenhálddašánplána evttohusas lea čállojuvvon čuovvovaččat musea čohkkenpolitihka birra: “Vuodđudusa Lulli-Romssa Musea njuolggadusaid mielde galget kulturhistorjjálaš dávvirat, diehtogáldot, govat, dokumeanttat, eará arkiivaávdnasat, árbevirolaš historjá ja jietna- ja govvaáddemat čohkkejuvnot ja seilluhuvvot gaskkustan dihte báikkálaš ja guovllu historjjá (§2). §7 cealká viidáseabbo ahte lea dehálaš deattuhit guovllu luonddu- ja kulturhistorjjálaš mihtilmasvuodaid. Vuodđudus galgá dasto bargat

dan ovdii ahte sealluhit kulturmuittuid ja fysalaš birrasa mas lea kultuvrralaš ja luondduhistorjjálaš mearkkašupmi. Ávdnasat mat laktásit kulturhistorjjálaš birrasii maid musea ovddasta, dohkkehuvvojit min čoakkáldahkan. Njuolggadusain lea vejolaš spiehkastit”.

Dál ii leat vel mearriduvvon makkár sadji museas galgá leat boahhtevaš ovttasbarggus go guoská priváhtaarkiivasuorgái, muhto musea lea álggahan ságastallama siskkáldasat mo arkiivadoaimmaid galgá vuoruhit. STMU lei prošeaktii searvan ovttain bargiin guhte dál lea molsun barggu, ja mis ii leat leamaš vejolašvuotta hábmet iežamet rolla boahhtevaš ovttasbarggus go guoská priváhtaarkiivvaide. Almmatge lea prošeakta bures lihkestuvvan ja mis lea leamaš buorre ja ávkkálaš ovttasbargu eará priváhtaarkiivvaid sealluheddjiiguin regionála dásis, ja STMU háliida joatkit fierpmádatovttasbarggu. Jos priváhtaarkiivvaid čohkke ovtta báikái, de lea musea mielas hui dehálaš ahte ovttasbargu lea nu buorre go vejolaš sihkkarastin dihte ahte priváhtaarkiivvat main lea árvu ja mearkkašupmi min guovllu álbmogii ja earáide, čalmmustahttojuvvojit ja bohtet olámuddui buohkaide. Dat guoská sihke originálaávdnasiidda, digitála ávdnasiidda, ja erenoamážit arkiivvaide guoski gaskkustanprošeavttaide.

STMU mielas lea buoremus vurket priváhtaarkiivvaid eará báikkis go museas ovdasguvlui, ja áinnas regionála oktasašmagasiinnas nu go prošeakta lea árvvoštallan. Jos dat šaddá áigeovuodil, de háliida musea máhcahit muhtun arkiivvaid STMU:i dárbbu mielde ja lágídit daid nu ahte álbmot beassá daid oaidnit ja geavahit, ja čálalaš geigensoahpamuš galgá dahkkot ovdal go arkiivaávdnasat sirdojuvvojit oktasašmagasiidnii.

Nu go ollu eará ásahusat mat sulastahttet STMU Romssas, de háliidat mii maid ahte mis livčče alddámet resurssat arkiivahálddašeapmái sihkkarastin dihte lagas-

vuođa ávdnasiidda, ja arkiivvaid árvvolaš historjágálduid gaskkustandoaimmaide. Dađibahábut eai leat mis resurssat mat gáibiduvvojit čađahit dánlágan doaimmaid. Musea háliida juste dál, ahte vejolaš oktasáarkiivva resurssat maiddá geavahuvvojit arkiivadikšumii vai čoakkáldagat livčče buorebut olámuttus álbmogii.

Romssa fylkkasuohkan

Romssa ja Finnmárkku fylkkasuohkan sirrejuvvo fas guoktin fylkkasuohkanin 1.1.2024:s, Romssa fylkkasuohkanin ja Finnmárkku fylkkagiellan. Romssa fylkkasuohkan váldá badjelasas Romssa priváhtaarkiivvaid oktiiheiveheaddji doaimma, maid ovdal vástidii Romssa Stáhtaarkiiva. Dat mearkkaša ahte fylkkasuohkan galgá oktiiheivehit priváhtaarkiivvaid ja ovdánahttit priváhtaarkiivasuorggi Romssas, Arkivadoaimmahagain ovttasbargat regionála priváhtaarkiivabarggus ja searvat nationála priváhtaarkiivafierpmádahkii.

Fylkkasuohkanlaš bálvalus galgá jođihit ja ovddidit fylkka priváhtaarkiivafierpmádagga ja lámčit fierpmádahkii gelbbolašvuođa dárbbu mielde. Bálvalus galgá addit ráđiid ja bagadallat fierpmádatosseváldiid geain ii leat arkiivamáhttu, ja ovttasbargat daid ásahusaiguin main lea bagadallan-, ráđđeaddin- ja gelbbolašvuodamáhttu.

Fylkkasuohkan galgá ovttasbarggus fierpmádagain čoavdit oktasaš hástalusaid ja oktasaš ovddidandoaimmaid. Dat sáhttet leat oktasaš sealluhanlanjat heivvolaš dikšunfálaldagaiguin ja gaskkustančovdo-siiguin, oktasaš ovddidan- ja gaskkustanprošeavttat ja oktasaš čovdosat áim-mahuššat digitálalaččat ráhkaduvvon arkiivvaid. Priváhtaarkiivabálvalusa ferte veardidit dan ektui movt fylkkasuohkan čuovvula museaid ja girjerájuid.

Dat ii leat vuordimis ahte fylkkasuohkan ieš galgá eaiggáduššat ja hukset sierra priváhta

arkiivačoakkáldaga. Arkiivabálvalus sáhtta jos bargodilli dahká dan vejolažžan, fállat eará ásahusaide veahki dikšut arkiivvaid jos dárbbasit.

Romssa girjeráđu ja gávpotarkiiva

Gávpotarkiiva lea, Romssa girjeráđu ja gávpotarkiivva ásaheami rájes čadahan priváhta arkiivapolitihka mas lea vuoruhan dušše priváhtaarkiivvaid main lea erenoamáš čanastupmi suohkandoaimmaide, dahje mas suohkanis lea leamaš guovdilis doaimma. Ovdamearkka dihte priváhtaarkiiva ráđđeolbmá Lars Thøring manjis, ja Romsa 2018 priváhtaarkiiva. Arkiivapolitihkka lea váikkuhan dasa ahte mis leat priváhtaarkiivvat mat eai gula gávpotarkiivva “čohk-kensuorgái”. Gávpotarkiiva ii čohkke ieš priváhtaarkiivvaid.

Arkiivadoaimmahat dárkkistii Romssa suohkana arkiivadoaimma 2021:s. Dárkkisteapmi mielddisbuvttii ahte suohkana arkiivahálddašeapmi, ruhtadanplána jnv. ovddiduvvo dál politihkalaš meannudeapmái: Lea evttohuvvon ahte priváhtaarkiivvat galget maid váldot mielde gávpotarkivára ja girjeráđjohavdda áššečilgehussii. Muhtun gažaldagaid lea dárbu politihkalaččat čielggadit ovdal go gávpotarkiiva sáhtta addit loahpalaš cealkámuša. Gávpotarkiiva bivdá dán áššis politihkkariid mearridit movt priváhtaarkiivvaid galgá hálddašit mat gusket vuoigatvuodaáššiid dokumentašuvdnii (mánáidgárddit, skuvllat) ja kultursuorgái. Dasa lassin ferte čielggaduvvot ja mearriduvvot movt omd. ovttasbargoserviid ja báikegotteovdánahhtinserviid priváhtaarkiivvaid galgá meannudit. Ášši galgá álggos sáddejuvvoat ossodathovdii, gii mearrida galgá go ášši ovddiduvvot politihkalaš meannudeapmái vai ii.

Suohkanoasseplána kulturdoaimmaide 2024-2031 oktavuodas áigu gávpotarkiiva iežas áššeovddideamis erenoamážit deatuhit hástalusaid mat gusket magasiidna-

dillái ja bargiide/kapasitehtii, mat maiddá váikkuhit Romssa gávpotarkiivva priváhtaarkiivvaidillái.

Gávpotarkiiva ii áiggo ieš čohkket priváhtaarkiivvaid ovdal go ášši lea politihkalaččat mearriduvvon, muhto váldá gal vuostá priváhtaarkiivvaid gustovaš arkiivapolitihka vuodul (erenoamáš jos dain lea čanastupmi suohkana doaimmaide, dahje gusket doaimmaide gos suohkan lea guovddázis). Geográfalaš ovddasvástadusguovlu lea dálá Romssa suohkan, ja ovddeš suohkanat Hilssát, Moskavuotna ja Romssanuorri ovdal suohkanovttastahttima jagi 1964.

Gávpotarkiiva lea iešalddis posiitiiva vurket priváhtaarkiivvaid oktasašmagasiinnas, erenoamážit gáržžes sealluhanlanjaid geažil. Muhto das galggašii beassat spiehkastit, ovdamearkka dihte vuoigatvuodaáššiid dieđuid ektui mat sistsidollet sensitiiva persovdnadieđuid. Seamma guoská arkiivahálddašeapmái: priváhtaarkiivvaid sáhtašedje áinnas earát hálddašit, muhto eai arkiivvaid mat sistsidollet erenoamáš rašes ja hearckes persovdnadieđuid. Lea maid dehálaš ahte iešguđet doaimmasuorggit eai juhkkovuođas dárbbasmeahtumit ásahusaid gaskka.

Gávpotarkiiva háliida ain ovddasguvlui bagadit ja oahpahit eará priváhtaarkiiva-oasálaččaid. Muhto das ferte vuhtiiváldit ahte gávpotarkiiva lea smávva arkiivaásahus mottiin bargiin geat dávjá vásihit stuorra bargonoađi.

UiT Norgga árkatalaš universitehta – Poláramusea

Poláramusea vuostáiváldá arkiivaávdnasiid mat laktásit iežas doaimmasuorgái ja polárahistorjái, dahje arkiivaávdnasiid mat leat boahtán dutkanprošeavttaid bokte. Poláramusea ii čohkke arkiivaávdnasiid, muhto vuostáiváldá áigejuovdilis arkiivaávdnasiid maid oamasteaddji háliida ad-

dit museii. Museas ii leat čokkáldatplána. Norgga árkálaš universitehtamusea, mas Poláramusea lea oassin, lea ráhkadeamen ođđa čokkáldatplána dávviriid ja arkii-vaávdnasiid várás.

Poláramusea sealluha iežas arkii-vaávdnasiid Stáhtaarkii-ovttasbargu mii álggahuvvui ovdal go Poláramusea šattai oassin Norgga árkálaš universitehtas UiT, jagi 2010. Poláramusea hálddaša ieš iežas arkii-vaávdnasiid lagas ovttasbarggus Stáhtaarkii-ovttasbargu, muhto museas ii leat sierra virgi arkii-vaávdnasiid hálddašeapmái. Poláramusea hálddahusarkii-vaávdnasiid sealluhuvvo Poláramuseas.

Jos vel Poláramusea ieš ii čohkke arkii-vaávdnasiid, de háliida goitge searvat fierpmádatbargui dainna ulbmilin ahte máhtolašvuoda juogadit, earáin oahppat ja gulahallat. Museas leat ollu arkii-vaávdnasiid, de háliida goitge searvat fierpmádatbargui dainna ulbmilin ahte máhtolašvuoda juogadit, earáin oahppat ja gulahallat. Museas leat ollu arkii-vaávdnasiid, de háliida goitge searvat fierpmádatbargui dainna ulbmilin ahte máhtolašvuoda juogadit, earáin oahppat ja gulahallat.

ja vuostáiváldá ain eanet jos dat devdet musea eavttuid.

UiT Norgga árkálaš universitehta – Romssa musea

Musea ovddasvástádussuorgái ja váldobargguide gullet dutkandoaimmat ja dutkangaskusteapmi, ovddidanbarggut ja diedalaš čokkáldagaid sealluheapmi, almmuheapmi, hálddašeapmi ja oahpahus, mas Davvi- Norgga servodat-, luonddu- ja kulturhistorjá deattuhuvvo. Museas ii leat ođasmahttojuvvo čokkáldatplána, muhto bargujoavku lea aiddobeliid ásahuvvo ođasmahttit ovdeš plána mii gustui áigodahkii 2011-2015. Ovdeš čokkáldatplánas (čohkkenstrategijiat) daddjo earret eará ahte “Romssa Musea-Universitehtamusea galgá erenoamážit ovddasvástidit etnografalaš čokkáldagaid ja arkii-vaávdnasiid, ja davvi-vaávdnasiid ávnnaslaš kulturárbbi”. Dađiba-

Čájáhus «Polarhistorie på skeiva» Poláramuseas, Norgga árkálaš universitehtamusea Bonju kulturjagi 2022 čalmmusteami oktavuođas. Iešguđetlágan dokumentáralaš duođáštusat adde ođđa historjjálaš perspektiivvaid polárahistorjái.

Govva: Mari Karlstad/Norgga árkálaš universitehtamusea.

hábut ii leat leamaš nu ollu sáhka ođđa čoakkáldatplánas, dan geažil go ávnnaslaš ávdnasat leat ožžon eanet fuomášumi ja beroštumi. Seailluhanpolitihkka jođihuvvo dan mielde man fágasuorgái ávdnasat gullet; lea go ođđaset kulturhistorjá, sámi etnografijja vai arkeologijja.

Boahtteáiggis vuoruhat dutkanvuđot čoakkáldagaid ja arkiivvaid mat válljejuvvojit musea ovddasvástádussuorggi siskkobealde ja bargogohččosa vuodul. Čoakkáldatplánas namuhuvvo earret eará ođđaset kulturhistorjjálaš ja materialisttalaš diehtogálduid oktavuodas ahte: “Historjá mo ovdal dahke ii leat šat nu guovddážis davviguovlluid dieđalaš dutkamis. Dan vuodul eai leat min čohkkenplánas nu čavga njuolggadusat mat mearridit makkár dávvirat galget čohkejuvvot boahtteáiggis”.

Dattetge leat musea ávdnasiidda/arkiivvaide biddjon gáibádusat ahte, daid galgá earret eará sáhttit geavahit dutkandoaimmain árvvoštallat manne ja movt ávdnasat/arkiivvat leat mielde doarjumin “ođđaáigásaš čuvgehus- ja identitehtabarggu”. Diehtogáldut galget maid doaimmat iešvuodadovddu nannejeaddjin mañit áiggis.

Museas eai gávdno nu ollu čoakkáldagat ođđaset kulturhistorjjás, muhto arkiivvat leat sámi etnográfalaš čilgejumi vuodul “dutkiidarkiivvat dutkiid mañis geat iešguđet áigodagas čađahedje etnográfalaš dutkanbargguid (ee. Qvigstad, Vorren, Paine, Aarseth ja Kalstad), ja arkiivvat dálá dutkiid mañis. Museas lea maid čoakkáldat mii sisttisdoallá árkiivaávdnasiid maid musea lea ožžon skeaŋkan (Wiig). Čohkendoaimmat ja dokumentašuvdna leat vuoduštuvvon ja vuoduštuvvojit ain plánaide heivehuvvon ođđa dutkanbargguide, ja čoakkáldagat sisttisdoallet dieđuid vássánja dálááiggis. Muhto mañimuš jagiid leat ođđa ja báikkálaš sámi museat dadis ásahuvvon, mii lea dagahan ahte musea ii oaččo šat nu ollu ođđa dávviriid ja arkiivvaid. Sivvan dasa lea dat oaidnu ahte dáv-

virat ja arkiivaávdnasat galget báikkálaččat seailluhuvvot. Danne galget musea ođđa arkiivvat ja čoakkáldagat ovddemusat dutkamii vuodđuduvvon, ja “dárkilit válljejuvvo”. Áigeovuodilis materiálat árvvoštallojuvvojit ovdalis namuhuvvon gáibádusaid vuodul (dahje árvvoštallojuvvojit ođđa čohkkenplána vuodul) ovdalگو dohkkehuvvojit min čoakkáldahkan. Hástalussan lea ahte čohkkenplána uhcán meroštallá ja čielggada erohusaid iešguđet arkiivašlájaid gaskka, nugo priváhtaarkiivvaid. Museas lea almmatge beroštupmi áimmahuššat priváhtaarkiivvaid. Dál lea mis earret eará Margarethe Wiig arkiiva.

Universitehtamuseas lea dieđusge beroštupmi ovttasbargat ásahusaiguin mat áimmahuššat priváhtaarkiivvaid, buoridan dihte ásahusaidgaskasaš ovttasbarggu, muhto maidái dan dihte ahte juogadit ja oažžut máhtolašvuoda. Universitehtamusea rahčá veaháš arkiivabargguin, dan sivas go das ii leat sierra bargi doaimmahit arkii-vabarggu.

Arkiivvaid vurken ja seailluheapmi heivvolaš seailluhanlanjain eará sajis go iežamet ása-husas, omd. oktasašmagasiinnas, lea ášši maid berrešii digaštallat lagabui, danne go dakkár čoavddus ii leat vel árvvoštallojuvvo. Ovddeš plánat hukset ođđa musea leat heaittihuvvon, ja dálá lanjat eai heive nu bures vurket ja seailluhit arkiivaávdnasiid. Mii háliidivččiimet eanet diehtit maid diekkár oktasašmagasiidna galggašii sisttisdoallat, ja livčče go dat oiddolaš midjiide. Dássáži leat mii ieža hálddašan iežamet arkiivvaid, ja mis leat leamaš maidái studenttat veahkkin dikšumin arkiivvaid.

UiT Norgga ártalaš universitehta - Universitehtagirjerádju

Universitehtagirjerádju (UG) ii leat vel dán rádjai hábmen sierra seailluhanpolitihka priváhtaarkiivvaid várás, ii ge njuolggadusaid. Priváhtaarkiivvaid ovddasvástidit UG

historjjá fágaovddasvástideaddji ja bargojoavku masa gullá hálddašit boarrásut čoakkáldagaid. Ovdal čohkkejuvvojedje arkiivaávdnasat árvošteami vuodul, ja dájvá dat eai dikšojuvvon eaige almmustahtton. Ollu dovdameahhtun priváhtaarkiivvat leat hilduin. Guokte priváhtaarkiivva maiguin dál bargojuvvo:

- PA 15 Iver Jåks, maid UB hálddaša Inger ja Iver Jåks Vuodđudusa ovddas. Prošeaktamielbargi Jan Martin Berg lea dál priváhtaarkiivva ođasmahttimin ja áigu osiid arkiivvas digitaliseret, vejolaččat olles arkiivva. Vuodđudus ruhtada prošeavtta ja UG vástida kántursaji ja dárbbášlaš infrastruktuurra. Bargu čađahuvvo Romssa Stáhtaarkiiva bagadallama mielde.
- PA 28 Knut Lunde lea ožžon doarjaga arkiivaovddidanruđaid bokte. Materiála lea roavvát dikšojuvvon ja digitaliserenbargu lea álggahuvvon. Arkiiva Romsa ja Stáhtaarkiiva bagadit arkiivabarggu.

Ásahus ii áiggo aktiivvalaččat čohkket arkiivvaid, dan geažil go UG:s eai gávdno njuolggadusat dan bargui. Lea váttis ášši dan sivas go UG:s eai leat njuolggadusat priváhtaarkiivvaide. UG beassá geavahit 1.klášsa sihkkarvuodaskábe (áibmogeas-sinskábe). UG geavaha dájvá dan skábe, muhto dan besset maid eará ásahusat geavahit. Ášši lea dájvá ságastallojuvvon, muhto dálá ortnet joatkašuvvá. UG:s eai leat bargit geain lea arkiivafágalaš gelbbolašvuolta, muhto sii leat hárbáhan hálddašit arkiivvaid, dájvá arkiivvaid main lea stuora kvalitehtaerohus. Olbmui lea stuora beroštupmi dikšojuvvon arkiivvaide ja almmuhuvvon katalogaide. Dájvá dárbbášivčče bargi geas lea gelbbolašvuolta hálddašit arkiivvaid, ja vejolaččat bagadallanmáhttu.

Várdobáiki musea:

Várdobáiki musea ovddasvástida museadoaimmaid Nuorta-Nordlánddas ja Lulli-Romssas, ja gullá davvisámegiela giellaguvlui gos sihke márkosámi, boazosámi ja mearrasámi kultuvra lea nanus. Musea doaibmasuorgái gullá kulturmuittuid duođaštit, ávnnas- ja govvaarkiivva ráhkadit, ja prošeavttaid bokte duođaštit ávnnaslaš kulturárbbi ja visttiid gáhttenárvu. Prošeavttaid oktavuodas musea čohkke historjjáid ja dieđuid njálmmáš gálduin. Musea gal ii čohkke priváhtaarkiivvaid. Várdobáikki museas lea seailuhanlatnja gos leat skáhpat ja rullaarkiiva. Dássáži ii leat museas leamaš dárbu vurket arkiivaávdnasiid eará ásahusain go museas. Musea priváhtaarkiivadoaimmaid lea lundolaš geahččat Sámi arkiivva ovddasvástadussuorggi ektui. Várdobáikki musea lea posiitiiva fylkkaviidosáš fierpmádatbargui, muhto dađibahábut ii leat museas vejolašvuolta aktiivvalaččat searvat bargiid vátnivuoda geažil.

3.2 Romssa ja Svalbárdda priváhtaarkiivafierpmádat

Romssa ja Svalbárdda priváhtaarkiivafierpmádat ásahuvvui jagi 2020. Fierpmádat lea mearkkašan ollu plánaproseassas. Prošeavtta bokte leat museat ja girjerájut ásahan bastevas ovttasbarggu priváhtaarkiivvaid várás regionna arkiivaásahusain, mas leat mielde Arkiiva Romsa, Romsa Stáhtaarkiiva, Sámi arkiiva ja Romssa gávpotarkiiva. Fierpmádahkii searvan lea eaktodáhtolaš. Romssa fylkkasuohkana áiddo ásahuvvon priváhtaarkiivabálvalus ja koordináhtor jođihit ja koordinerejit fierpmádatdoaimmaid. Fierpmádat galgá, jeavddáš čoahkkimiid ja muđui eará gulahallama bokte doaibmat ovttasbargoránan ja adnot fágalaš resursan ságastallat čohkkenplánaid ja fágalaš hástalusaid, lonohallat vásahusaid, juogadit dieđuid ja máhtolašvuoda arkiivafágalaš áššiin, ja plánat doaimmaid ja čalmmustahttit priváh-

taarkiivaid ja resurssaid. Fierpmádat lea maid mávssolaš gelbbolašvuodaovddideapmái. Fierpmádagas lea ollu gelbbolašvuoh- ta mii sáhtta geavahuvvot oahppat guhtet guimmiineamet ja oahpahit guhtet guimmiideamet. Fierpmádaga bokte sáhttet museat ja girjerájut atnit ávkki ásahuvvon arkii- vaásahusaid gelbbolašvuodas, ja museain ja girjerájuin lea fas nanu gaskkustangelb- bolašvuoh- ta ja čoakkáldathálddašeapmi ee. govvaseailluheamis, mii arkii- vaásahu- saide lea ávkkálaš. Lea maid dárbbášlaš háhkat gelbbolašvuoda ja máhtolašvuoda eará sajis go fierpmádagas. Dehálaš ása- husat dan oktavuodas leat Arkiivadoaim- mahat, Nasionála girjerádju, Arkiivalihttu ja Priváhtaarkiivafierpmádat fylkkaovttastahti

ásahusaid ja priváhtaarkiivaid nasionála seailluhanásahusaid várás, ja singuin lea dehálaš gulahallat.

Fierpmádaga ovttasdoaimmaplánabarggu oktavuodas ferte ságastallat movt fierpmá- daga galgá ovdánahttit viidáset ja makkár ovttasdoaimmanvugiid fierpmádat berre geavahit ovddasguvlui.

3.3. Romssa priváhtaarkiivabálvalus

Bušehttameannudeami oktavuodas juov- lamánus 2022 juolludii Romssa ja Finn- márkku fylkkagielda doaimmaruđaid fylk- kasuohkanlaš priváhtaarkiivabálvalussii

Máhttoovddideapmi ja ođđa fuomášumit leat dehálaččat regionála priváhtaarkiivaovttasbarggus. Nub- bijođiheadji Ole-Bjørn Fossbakk muitala Arkiiva Romssa bálvalusaid, proševttaid ja arkiivaid birra.

Govva: Inger Lene Nytingnes/Várjjat musea IKS.

Romssas. Fylkkasuohkan lea bargagohtán priváhtaarkiivabálvalusa ásaheimiin.

Arkiivabálvalus galgá doaibmat fylkkaovttastahttiásahussan priváhtaarkiivvaide Romssas. Romssa stáhtaarkiiva lea dán rádjai fuolahan dien barggu. Dat lei heah-tečoavddus amas dehálaš arkiivvat eai manahuvvo. Stáhtaarkiivvas eai leat resurssat iige vejolašvuhta ollašuhhtit dien doaimma áigumušaid ektui. Fylkkadiggemearrádus mearkkaša hui ollu ja addá vejolašvuoda seilluhit ja vurket historjjálaš dieđuid priváhta ásaheisaid manis Romssas.

Plána- ja kulturossodahkii lea ásaheivvon bastevaš ráđđeaddi-/koordináhtorvirgi. Son gii virgáduvvo beassá bargat arkii-vafágalaš birrasis Romssa stáhtaarkiivvas dahje Arkiiva Romssas. Ráđđeaddi galgá sajis 1.10.2023 ja sus lea erenoamáš ovd-dasvástádus bálvalusdoaimmaid ovttas-tahttimis.

Fylkkasuohkanlaš priváhtaarkiivabálvalusa doaimmat:

- Doaibmat fylkkaovttastahttiásahussan Romssa priváhtaarkiivvaid várás
- Ovdánahttit priváhtaarkiivasuorggi ovt-tasbarggus museaiguin, girjerájuiguin ja arkiivaásahusaiguin
- Priváhtaarkiivvaid čohkket ja oktiiheivehit, seilluhit ja almmuhit
- Doaibmat arkiivafágalaš gelbbolašvuoda- doaimmaid priváhtaarkiivasuorggis.
- Álggahit, čadahit ja doarjut ovdánaht-tindoaimmaid priváhtaarkiivasuorggis.
- Oktiiheivehit fágalaš ovttasbarggu seilluhanásahusaid ja fierpmádaga gaskkas fylkkas.
- Čuovvulit ja áimmahuššat plánaid mat gusket priváhtaarkiivasuorgái.
- Ovttasbargat Arkiivadoaimmahagain ja searvat nationála fierpmádatbargui.

4. Digitálalaččat ráhkaduvvon priváhtaarkiivvat

Digitála- ja teknologalašsuorgi ovdána joh-tilit ja mielddisbukta hástalusaid go digitála arkiivvaid galgá seilluhit, oaidnit, lohkat ja čalmmustahttit álbmoga várás. Priváhta servodataktevrrat Romssas ja Svalbárddas hábmejit eanet ja eanet digitála arkiivvaid iešguđetlágan digitála reaiduiguin, muhto dássáži eai leat nu ollugat buktán digitála priváhtaarkiivvaid seilluheapmái, plánaproševtta priváhtaarkiivakártema dieđuid mielde.

Digitálalaččat ráhkaduvvon arkiivvaid seilluhanválttisvuodát leat mángga oasis. Vuostažettiin mo gávdnat ja fuomášit dieđuid. Lea váttis vurket ja guhkit áiggi seilluhit ođđa priváhtaarkiivvaid mat leat ráhkaduvvon e-poasttaid, SMS ja sosiála mediaid bokte, nu go bloggaid ja dieđuid Twitter ja Facebook siidduin. Digitálalaččat ráhkaduvvon arkiivvat gáibidit gelbbolašvuoda, rusttegiid, prográmmagálvvuid ja rutiinnaid ja reaidduid maiguin vuostáiváldá ja seilluha, ja maiguin sáhtta dieđuid konverteret logahahtti vuorkáprográmmaide.

Digitálaarkiiva lea dál ráhkadeamen buoret nationála oktasaščovdosa arkiivvaid vuostáiváldimii, seilluheapmái ja čalmmustahttimii. Priváhta suorgi sáhtta maid geavahit dán čovdosa. Seilluhanásahusat vástidit digitála arkiivvaid vuostáiváldima ja seilluheami nu guhká go ođđa Digitálaarkiivva huksenbargu lea jođus.

Digitálalaččat ráhkaduvvon priváhtaarkiivvat leat uhcán čohkkejuvvon regiovnnas. Ollu seilluhanásahusat eai leat leamaš mielas vuostáiváldit digitálalaččat ráhkaduvvon priváhtaarkiivvaid. Eanaš ásahusain váilot resurssat, gelbbolašvuohta, rusttegat ja buorit vuogádagat mat gáibiduvvojit dálálgan doaimmaide. Ii ge leat nu heivvolaš ahte buot seilluhanásahusat regiovnnas vuoruhit dan suorggi, muhto buot vuohkaseamos livčče ahte oktasašresursa ovdasvástidivčče digitálalaččat ráhkaduvvon priváhtaarkiivvaid.

5. Analoga ja digitála mediat

Sealluhanásahusat Romssas ja Svalbárd-
das leat eanaš sealluhan iešguđetlágan
analoga ja digitála mediaid nugo govaid,
filmmaid ja jietnamediaid. Dat leat lassin
eará arkiivaduodaštusaide, ja háreve ollislaš
čokkál dahkan. Dat ii guoskka musea čokkál-
dagaide mat sisttisdollet govaid/earkil-
govaid maid musea ieš lea čokken ráhka-
dan dihte čokkál dagaide.

Analoga ja digitála govva- ja jietnamediaid
sealluheames ja čalmmustahttimis ii leat
sáhka das maid mii berret sealluhit, muhto

baicce das mo sihkkarastit, oaidnit, lohkat
ja čalmmustahttit dokumentašuvnna. Seail-
luhanhástalusat eai leat nu ollu earalágan
go digitálalaččat ráhkaduvvon arkiivvain.
Eanaš ásahusain váilot resurssat, gelbbo-
lašvuohta, rusttegat, prográmmavuogádagat
ja buorit rutiinnat maiguin dieđuid sealluhit
ja dahkat logahahttin. Dasa lassin gáibiduv-
vo nana fágalaš čehppodat metadieđuid
hálddašeamis ja arkiivaávdnasiid histor-
jjálaš gálduid hálddašeamis, vai dat leat
gávdnamis ovdamearkka dihte indeaksa
bokte.

Govva: Sonja Siltala/TFFK

6. Magasiinnat

Plánaproševtta oktavuodas kártejuvvui maid sealluhanásahusaid magasiidnadilli (mielddus 3: magasiidnadilli). Magasiidnaváilivuohta lea stuorimus váttisvuohta Romssas. Magasiinnain ii leat šat sadi ja ollu ásausat eai váldde šat vuostá priváhtaarkiivvaid. Ja ollu čoakkáldagat leat ráddjojuvvon lanjaide mat eai deavdde arkiivanjuolggadusaid gáibádusaid ahte ávdnasat galget suodjaluvvot čázi vuostá, ahte arkiivalanjain galgá dássedis áibmu ja dárkilis bearráigeahčču ja buhtisteapmi. Eanaš ásaheapmi ii leat sierra lohkanlatnja, ja jos lea de dat eai leat dohkálaččat. Arkiivvaid bagadallan ja dutkan dáhpáhuvvá dávjá bargiid kantuvrras.

Magasiidnadili sáhtta buoridit mángga láhkai. Okta **čoavddus** lea ásaheapmi ovttasbargovuogádaga fuolahit arkiivafágalaš hálddašeami ja sihkkaris arkiivaseailluheami. Historjjálaš guovddáža ásaheapmi fylkka dásis sáhtta leat diekkár ovttasbargovuogádat. Dat eaktuda ahte ásaheapmi ja gaskusteatpmi čađahuvvo ovttasbarggus buot arkiivaeaggádiiguin, dahje ovttas muhtun/buot ásaheapmiiguin. Dat attášii vuodu ok-

tasaš gelbbolašvuođa ja diđolašvuođa ovdáneapmái priváhtaarkiivasuorggis, ja eará sealluhanásahusat nu go museat ja álbmotgirjerájut eai dárbbas de hukset arkiivagelbbolašvuođa ja magasiinnaid. Dalle oččošeimmet oktasaš beaktilis ásaheapmi sáhtta ohcat sierra ruhtadoarjaga oktasaš proševttaide.

Sihke Romssa stáhtaarkiiva ja Arkiiva Romsa sáhttet jos lea beroštupmi, doaibmat oktasašvuorkán boahhteáiggis. Arkiiva Romsa lea dál šiehtadallamin Kræmer Eien-dom fitnodagain kantuvra- ja čoakkáldatlanjaid láigohanvejolašvuođaid birra. Jos šiehtadus dohkkehuvvo, de álggahuvvo huksenbargu ja sisafárren sáhtta čađahuvvot jahkemolsumis 2025/2026. Stáhtaarkiivvas Breivikas guorrana sullii 4 000 hildomehtera vuorkásadi go Arkiiva Romsa fárra. Vuorkásadi lea várrejuvvon Arkiivadoaimmahakkii, muhto ii leat vel čielggas man ollu vuorkásadi eará sealluhanásahusaide galgá fállat. (Dat mii lea čielggas lea ahte sii geat háliidit láigohit vuorkásadi oktasašvuorkkás fertetit láigogoluid bidjat bušehttii.)

7. Gelbbolašvuohta ja gelbbolašvuođadárbu

Plánaproseassas guorahallojuvvui maid ásahusaid gelbbolašvuohta ja gelbbolašvuođadárbu. Guorahallan čájehii unnán arkiivagelbbolašvuođa girjerájuin ja museain. Sivvan dasa ahte museain ja girjerájuin váilu arkiivafágalaš gelbbolašvuohta lea ahte priváhtaarkiivadoaibma ii leat vuoruhuvvon. Danne eai leat ásahusat nannen priváhtaarkiivasuorggi. Girjerájuid ja museaid bargit leat dávjá buoridan iežaset arkiivafágalaš gelbbolašvuođa hospiterenortnega ja kurssaid bokte.

Gelbbolašvuođaguorahallamis bodii maid ovdan ahte oalle ollu seailuhanásahusat dárbbasit erenoamáš gelbbolašvuođa. Dat guoská erenoamážit IT ja juridihka gelbbolašvuhtii, maid buot ásahusat divdna váillaht. Digitála arkiivvat lassánit dađis ja arkiivvaid dikšun, vuostáiváldin ja hálddašeapmi ja seilluheapmi digitálavuorkkáin gáibida nana IT-gelbbolašvuođa. Romssa gávpotarkiiva vásiha ovdamearkka dihte ahte juridihkalaš veahkki livčče stuora ávkin mángga oktavuodas (geahčadanvuogatvuohta, árvvoštallamat seilluheami ja eretrádjama oktavuodas, arkiivaplánabargu ja persovdnadieđut jna.). Geahčadanvuogatvuođa meannudeapmi ođđa arkiivalá-

ga ektui sáhtta šaddat váttisin juridihkalaš gelbbolašvuođa váilivuođa geažil.

Kártenbarggus bohte ovdan čuovvovaš gelbbolašvuođadárbbut:

- vuđolaš máhttu arkiivabarggus: arkiivafágalaš prinsihpat, vuostáiváldin, dikšun, katalogiseren ja čalmmustahttin
- šiehtadeamit arkiivaaddimis ja seilluheamis
- báberseilluheapmi, guohppagiid ja vahátelliid jávkadeapmi
- hástalusat govvaseilluheamis
- gelbbolašvuohta mii guoská teknogalaš ja fágalaš rávnnjiide nátionála ja riikkaidgaskasaš dásis
- láhkagáibádusat, persovdnasuodjalus ja persovdnasuodjalusmearrádus (GDPR)
- dahkkivoigatvuohta ja dábalaš láhkamearrádusat mat gusket arkiivabargui (erenoamážit govat ja giehtačállosat)
- IT ja juridihka gelbbolašvuohta
- digitálalaččat ráhkaduvvon arkiivvaid seilluheapmi nu go válbmen ja vuostáiváldin, ja digitálavuorkká arkiivvaid hálddašeapmi

8. Olmmošlaš resurssat

Plánaproseassabarggus guorahallojuvvojedje maid olmmošlaš resurssat. Regiovnna lea dušše okta 14 seailuhanásahusas mas lea bastevaš virgi priváhtaarkiivabargui. Svalbárdda museas lea okta bastevaš arkiivavirgi. Eará ásašusain barget priváhtaarkiivabarggu go lea heivvolaš eará doaimmaid ektui.

Priváhtaarkiivabargu čadahuvvo muhtun muddui soaitáhagas ja sorjá das ahte

ásahusat ožžot ruhtadoarjaga nu go Riikkaarkivára ovddidandoarjjaortnega bokte ja Norgga kulturfoanddas, vai sáhttet álggahit válbmen-, katalogiseren- ja digitaliserenprošeavttaid. Dat ii leat guoddevaš guhkit áigái. Priváhtaarkiivvat dárbbasit eanet olmmošlaš resurssaid lassín dálá virggiid. Suorggi váilevaš virggit dagahit ahte seailuhanásahusain lassánit dađis arkiivvat mat galggašedje válbmejuvvot, registrerejuvvot ja digitaliserejuvvot.

Svalbárdda musea arkiivabargi Haakon Unhammer Kvaale ja Romssa girjeráju ja gávpotarkiivva ráđđeaddi Anna F. B. Haugen ja Romssa fylkkasuohkana musearáđđeaddi Siv A. H. Henriksen ságastallet movt regionála ovttasbargu galgá ovddiduvvot ovddosguvlui.

Govva: Helena Maliniemi/TFFK.

9. DBS ja fysalaš bargodilli arkiivabarggus

Magasiidnaguorahallan čájehii makkár bargodilli arkiivabargiin lea regiovna iešgudet seilluhanásahusain. Eanaš seilluhanásahusain lea dohkketmeahtun fysalaš bargodilli. Bargiid kantuvra geavahuvvo vuostáiváldin- ja válbmenlatnjan gos eai gávdno doarvái buorit rusttegat mihtidit áibmokvalitehta. Bargit eaige geavat lágasmearriduvvon suddjenreaidduid. Reaiddut jávkadit guohppagiid ja vahátelliid váilot. Dat guoská erenoamážit museaide. Dušše Universitehtagirjerájus gávdnojit lanjat gos lea vejolaš jávkadit guohppagiid guvttiin áibmogeassinskáhpain mas lea hepafilttar, ja áibmobohcci njuolggga olggos.

Guorahallan čájehii ahte DBS-doaimmaid ja bargiid oadjebas bargodili ferte árvoštallat sierra perspektiivvas plána-

barggu strategalaš vuoruhansurggiid okta- vuodas. Váldodoaibma lea áimmahuššat arkiivvaid, muhto arkiivabargiid bargodili berre maid vuđolaččat guorahallat. Gávdnoidit go suddjenreaiddut, oahpahuvojit go bargit movt daid galgá geavahit go arkiivvaid vuostáiváldet, buhtistit ja válbmejit? Čađaha go ásahus riskaguorahallama ja lea go fysalaš bargobiras das mielde? Gavjjaid siste bargat sáhttá dagahit dearvvašvuodaváttuid guhkit áigái ja dan berre aktiivvalaččat eastit. Ástmá- ja allergiijaváttut lassánit servodagas ja dálkádatrievdamat sáhttet mielddisbuktet ahte arkiivat mat vuostáiváldojuvvojit leat heajos dilis. Geavaheaddjit duohtadit dušše muhtun ávdnasiid, muhto bargit duohtadit olles arkiivva ja sii šaddet eanet bargat gavjjaid siste go arkiivageavaheaddjit.

Lea go doarvái gelbbolašvuotta ja rusttegat vuostáiváldit arkiivaávdnasiid mat leat billašuvvan dahje sisttisdoallet dearvvašvuodavahágahtti ávdnasiid? Seilluhanbarggus eaktuduvvo ahte báberávdnasat seilluhuvvojit njuolggadusaid mielde ja ahte bargiid bargodilli lea dohkálaš.

Govva: Sonja Siltala/TFFK.

Romssa universitehtagirjerdju lea áidna sealluhanásahus regiovnas mas lea áibmogeassinskábe oktan hepafiltariin mii jávkada guohppagiid ja gavjjaid arkiivaávdnasiin.

Govva: Haris Kekić/Romssa universitehtagirjerdju.

10. Hástalusat ja strategalaš guovddáš-suorggit oktan doaimabijuiguin

Romssa ja Svalbárdda priváhtaarkiivvaid strategalaš vuoruhansurggiid ulbmil lea čohkket ollislaš servodatduođastusaid regiovnas. Mihttomearrin lea sihkkarastit ahte priváhtaarkiivvat main lea dehálaš kultuvrralaš dahje servodatlaš árvu dahje sisttisdoallet regiovdnii gullelaš dokumentašuvnna vuoigatvuodalaš diliid birra, galget vurkejuvvot ja sealluhuvvot sihkkaris vuorkkain ja lágiduvvot almmolašvuhtii. Vuoruhuvvon strategalašsurggiid vuodđun leat hástalusat maid kártenbargu ja arkii-vaguorahallan čájehii arkiivvaid, magasi-

innaid, bargiid ja fágamáhtu árvoštallama oktavuodas.

10.1. Hástalusat priváhtaarkiivabarggus

Regiovnna priváhtaarkiivabarggu hástalusat:

- Ovttasbarggu ovttahttin ja organiseren lea dássázi leamaš váilelaš
- Dohkálaš magariinnat váilot/ráddjejuvvon magariidnakapasitehta

10.2. Ovddidanplána strategalaš vuoruhansurggiide 2024-2030

Vuoruhansuorggit	Regionála doaibmabijut	Ovddasvástádus
<p>Nannet ja ovddidit nana ja gelb-bolaš regionála priváhtaarkii-vabálvalusa</p>	<p>Ásahit ja hukset oktasaš fylkkasuohkanlaš priváhtaarkiiva-bálvalusa gosa virgáduvvo okta koordináhtor.</p> <p>Ovdánahttit oktasaščovdosiid ja regionála ovttasbargodoaimmaid. Molssaeaktu lea čadahit vejolašvuodaguorahallama boahhteáiggi dárbbuid ja vejolašvuodaid birra ja maiddái oktasaščovdosiid ásaheamis ja ruhtadeamis (vuorkálanjat, gaskkusteapmi, vej. báberarkii-ivvaid konserverenbálvalus)</p>	<p>Fylkkasuohkan ruhtada bálvalusa ja sajáiduhtá dan iežas plánaide.</p> <p>Arkiivaásahusat (Arkiiva Romsa ja Romssa Stáhtaarkiiva) vástidit gelbbolašvuoda ja vej. lanjaid.</p>
	<p>Čuovvulahttit rollaid ja bargujuogadeami ásahusaid gaskkas.</p>	<p>Fylkkaovttastahttiásahus</p>
<p>Bidjat magasiidnadili áššelistui:</p> <p>Nannet ja buoridit magasiidnadili ja -kapasitehta</p>	<p>Gulahallama bokte gávdnat oktasaš čovdosa magasiidnadillái /čadahit vejolašvuodaguorahallama iskat vejolašvuodaid ja dárbbuid.</p>	<p>Fylkkasuohkan ovttas Arkiiva Romssain ja Romssa Stáhtaarkiivvain</p>
<p>Nannet arkiivafá-galaš gelbbolašvuoda</p>	<p>Plánet buoridit gelbbolašvuoda/ráhkadit gelbbolašvuoda-plána.</p>	<p>Fylkkaovttastahttiásahusas lea váldoovddasvástádus.</p>
	<p>Geavahit fierpmádaga oasseválddiid oahpahit guhtet guoimmiset.</p>	
	<p>Leat dihtomielalaš das ahtemis lea ollu iešguđetlágan gelbbolašvuoda, mii lea riggodahkan buohkaide.</p>	
<p>Lasihit virgeresursaid priváhtaarkiiva-bargui</p>	<p>Politiikkalaš doaimmaid bokte váikkuhit regionála ja báikkálaš politiikkariid, ja ángirit bargat dan ovdii ahte oážžut politiikkariid ja ása-husstivrraid eanet beroštišgoahit arkiivabarggus. Suohkaniin leat ollu politiikkarat geat leat mielde iešguđet ása-husstivrrain.</p>	<p>Fylkkaovttastahttiásahus ovttasbarggus ásahusaiguin mat leat mielde arkiivafá-galaš fierpmádagas.</p>

Vuoruhansuorggit	Regionála doaimbijut	Ovddasvástádus
<p>Sihkkarastit ollislaš servodatduodaštusa mihttomeari ulbmillaš čohkkendoaimmaid bokte.</p>	<p>Ráhkadit oktasaš čohkkenstrategiijaid ja álggahit čohkkenprošeavttaid vuodđuduvvon sealluhan- ja ovttasdoaimplánii.</p>	<p>Fylkkaovttastahttiásahus ovttasbarggus suinna gii arkiivva eaiggáduššá, dahje ásahusaiguin ovttas mat leat mielde arkiivafágalaš fierpmádagas.</p>
	<p>Eanet oinnolaččat servodagas oažžun dihte sávahahtti materiáldaid</p>	
	<p>Álggahit pilohtaprošeavttaid digitála arkiivvaid várás, ii dárbbas nu stuora erohus báberarkiivvaid ja digitála arkiivvaid gaska.</p>	<p>Fylkkaovttastahttiásahus ovttasbarggus ásahusaiguin mat leat mielde arkiivafágalaš fierpmádagas.</p>
<p>Priváhtaarkiivvat galget buorebut olbmuid olámuttus ja eanet oinnolaččat: Vuoruhit gaskkustandoaimmaid ja geavaheaddjibálvalusa.</p>	<p>Ohcat olgguldas ruhtadoarjaga oktasaš válbmen- ja digitaliserenprošeavttaide</p>	<p>Fylkkaovttastahttiásahus ovttasbarggus suinna gii arkiivva eaiggáduššá, dahje ásahusaiguin ovttas mat leat mielde arkiivafágalaš fierpmádagas</p>
	<p>Ráhkadit oktasaš neahttare-surssa (arkiivafágalaš fierpmádat, digitála oktasaškataloga).</p>	
	<p>Čadahit gaskkustandoaimmaid buoridan dihte máhtolašvuoda arkiivvaid birra ja arkiivabarggus, ii dušše historjjás.</p> <p>Čalmmustahttit arkiivaávdnasiid mat gusket sámiide ja kvenaide/norggasuopmelaččaide.</p>	<p>Fylkkaovttastahttiásahus ovttasbarggus ásahusaiguin mat leat mielde arkiivafágalaš fierpmádagas.</p>
<p>Viidáset ovddidit ja nannet ovttasbarggu ovttasdoaimplána ja arkiivafágalaš fierpmádaga bokte.</p>	<p>Ovttasdoaimplána ráhkadit, mii vuodđuduvvá bargojuogadeapmái ja oktasaš áddejupmái ahte arkiivaseailluheapmi lea dehálaš.</p>	<p>Fylkkaovttastahttiásahus ovttasbarggus ásahusaiguin mat leat mielde arkiivafágalaš fierpmádagas.</p>
	<p>Ovddidit ja oažžut sadjái arkiivafágalaš fierpmádaga</p>	
	<p>Hástalit ásahusaid searvat ovttasbargui beaktis fierpmádaga bokte.</p>	

Vuoruhansuorggit	Regionála doaimmabijut	Ovddasvástádus
	Lágidit jeavddálaš gulahal- lančoahkkimiid, álggahit ja ásahit oktasašprošeavttaid.	
	Doaimmaplána ráhkadit fierp- mádahkii.	
<p>Ovddidit ovttas- barggu Davvi-Norgga ja Svalbárdda ása- husaid gaskka. Viiddidit okta- vuodaid fylkkarájaid rastá, vejolaš maidái riikkarájaid rastá.</p>	<p>Evttohit Davvi-Norgga priváh- taarkiivvaid várás áсахit ása- husaidgaskasaš ovttasbar- goforuma, mas Nordlándda, Romssa, Finnmárkku ja Sval- bárdda ásahusat leat mielde. Jeavddálaš čoahkkimat dahje/ ja áigečállagat gos ásahusat muitalit bargguset birra, lono- hallet vásáhusaid ja ságastal- let arkiivasuorggi hástalusaid birra.</p> <p>Áсахit ovttasbarggu Arkiiva- lihtuin.</p>	<p>Guoskevaš fylkkaid fylk- kaovttastahttiásahus ovt- tasbarggus arkiivafágalaš fierpmádagaiguin</p>
<p>Buoridit dorvvo- lašvuoda arkiiva- bargiid fysalaš bargodilis DBS njuolggadusaid vuodul.</p>	<p>Kártet arkiivabargiid bargo- dili: Lea go riskaguorahallan čađahuvvon, gávdnojit go suddjenreaiddut, oahpahuvvo- jit go bargit mo ávžžuhuvvon suddjenreaidduid galgá geava- hit arkiivvaid vuostáiváldimis, buhtisteamis ja válbmemis, ja lea go bargiin doarvái buorre gelbbolašvuolta?</p> <p>Lágidit kurssaid ja oahpahusa</p>	<p>Fylkkaovttastahttiásahusas lea váldoovddasvástádus kártenbarggus.</p>

11. Čujuhusat

[Arbark sealluhanplána arkiivvaide «Å bevare fortida i framtida» 2022](#)

[Arkivlova](#) (Arkiivaláhka beaiváduvvon juovlamánu 4.b.1992 nr. 126)

[Arkiverkets bevaringsplan 2020](#)

[General Data Protection Regulation](#)

[Håndbok i samlingsforvaltning. Helse, miljø og sikkerhet. Retningslinjer for behandling av materiale med muggsopp.](#)

Lange Vilhelm, Dag Mangset ja Øyvind Ødegård (2001): Privatarkiv. Bevaring og Tilgjengeliggjøring. Riksarkivaren. Skriftserie 11.

[Meld. St. 7 \(2012-2013\). Arkiv](#)

[Nasjonal strategi for privatarkivarbeidet 2019 – 2023](#)

[NOU: 2019: 9. Fra kalveskinn til datasjø – Ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiver](#)

[Riksarkivarens retningslinjer for arbeidet med privatarkiver](#)

[Sannhets- og forsoningskommisjonen om samer, kvener/norskfinner og skogsfinner i juni 2023](#)

12. Mildosat

Mildosat gávdnojit dušše digitála hámis

1. Hivvodatguorahallan
2. Servodatguorahallan
3. Magasiidnadilli Romssas ja Svalbárdas

